

Mehmet Bülent Deniz

Aile Hukuku

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER
BAKANLIĞI

Proje

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Copyright

©2011, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının
izni olmaksızın tamamı veya herhangi
bir bölümü herhangi bir biçimde veya
yöntemde, elektronik, mekanik, fotokopi,
kayıt olarak çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

Kapak Fotoğrafı

© portokalis - Fotolia.com

ISBN:

978-605-4628-17-9

Ankara

Baskı

İletişim

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Adres: Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177.
Sokak No: 10/A Çankaya / ANKARA
Tel : +90 (312) 705 55 00
Fax: (312) 705 55 99
www.aile.gov.tr

aile
eğitim
programı

Dikkat!

Bu bölümde konu ile ilgili özellikle dikkat edilmesi gereken hususlar vurgulanmaktadır.

Atalarımız Ne demiş?

Bu bölümde metni destekleyen ve konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayan atasözleri ve özlü sözler yer almaktadır.

Git, Araştır! Git, Başvur!

Bu bölümde ana metinde anlatılan konunun farklı bir yönünün ele alındığı ya da daha ayrıntılı bilgilerin edinilebileceği farklı kaynaklara işaret edilmekte; ayrıca konu ile ilgili başvurulabilecek bazı kurum ve kuruluşlar tanıtılmaktadır.

Biliyor muydunuz?

Bu bölümde ana metin ile bağlantılı ilgi çekici bilgiler ve ayrıntılar sunulmaktadır.

Sözlük

Bu bölümde metin içinde geçen ve anlaşılmasında zorluk çekilebilecek bazı kelime ve ifadelerin anlamları verilmektedir.

Bu kitap, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 30/12/2011 tarih ve 269 sayılı kararı ile tavsiye edilen Aile Eğitim Programı (AEP) müfredatına uygun olarak hazırlanmıştır.

İçindekiler

4 Sunuş

6 İlk Tuğla: Aile

16 Allah'ın Emri, Peygamberin Kavliyle
Kızınızı, Oğlumuza...

24 Evliliğe Bağlı Mali Konular

32 Küçük İnsanların Büyük Hakları: Çocuklar

44 Aile İçi Şiddet

56 Soy Bağı

64 Evlat Edinme

72 İstenmeyen Son: Boşanma

ünite 1

İlk Tuğla: Aile

Toplumun en küçük birimi ve temeli *aile*dir. Bu nedenle ailenin kurulması, aile olmanın getirdiği haklar ve yükümlülükler ile aile birliğinin bozulması, bütün ülkelerin hukukunda düzenlenen bir konudur.

Bu bölümde;

- aile kurmanın temeli olan evlilik işlemini kimlerin gerçekleştirip kimlerin gerçekleştiremeyeceği,
- kurulan evlilik birliğinin korunması,
- evlilik birliğinin oluşturulması ile özellikle kadının ve çocuğun statüsündeki değişiklikler ve haklar,
- evlilik birliğinin tarafları olan eşlerin hak ve yükümlülükleri

ele alınmaktadır.

İlk Tuğla: Aile

Milletleri, toplumları oluşturan yapının ilk tuğlası, *aile*dir. Aile; anne, baba ve çocuklardan oluşan en küçük örgütlenmedir. Ancak çoğu kez aile dendiğinde, büyükanne, büyükbaba, amca, hala, teyze, dayı gibi kişilerden oluşan daha geniş bir halkayı anlamak gerekir.

Aile, bir kadın ve bir erkeğin bir araya gelerek, birlikte yaşama arzularının kesişmesi ile oluşur. Tüm ülkeler, bir kadın ve bir erkeğin bir arada yaşama arzuları ile başlayan aile kurumunu, hukuk zemininde düzenlemiş, kurallar getirmiştir.

Aile kurumunun oluşturulması için evlilik işleminin yapılması gereklidir. Toplumun, hukukun tanıdığı, gözettiği, koruduğu aile kurumunun temeli, evliliğe dayanmaktadır.

Genel olarak herkes evlenme ehliyetine sahiptir. Ancak evlenme ehliyetine sahip olmak için bazı koşulların yerine gelmiş olması gerekir. Ayrıca kimi bireyler için evlilik işlemini gerçekleştirmek mümkün değildir.

Kimler Evlenebilir?

17 yaşını doldurmuş bulunan her kadın veya erkek evlenme ehliyetine sahiptir. Ancak 17 yaşını doldurmuş olmakla birlikte, 18 yaşını doldurmamış yani henüz reşit olmamış kişilerin evlenmesi kanuni temsilcisinin izni ile mümkündür. Öte yandan kanuni olarak kısıtlılık altında bulunan kimseler de ancak kanuni temsilcilerinin izni ile evlenebilirler. Yine bazı olağanüstü hâllerde veya çok önemli bir neden söz konusu olduğunda, hâkim kararı ile 16 yaşını doldurmuş kadın ve erkek de evlilik işlemini gerçekleştirebilir.

Kısıtlılık konusu hakkında bk. AEP Hukuk Okuryazarlığı kitabı, Kim Kimdir? bölümü.

Kimler Evlenemez?

- 17 yaşını doldurmamış ve evlenmesi için hâkimin iznini gerektirebilecek önemli bir nedeni olmayanlar evlenemez.
- 17 yaşını doldurmuş fakat 18 yaşını doldurmamış olup kanuni temsilcisinin evlenmesine izin vermediği kişiler evlenemez.
- Kısıtlılık altında olup kanuni temsilcisinin izin vermediği kişiler evlenemez.
- Annenin veya babanın kendi çocuğu veya torunları ile evlenmesi yasaktır.
- Amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenlerin birbirleri ile evlenmesi kanuni olarak mümkün değildir.
- Kadın veya erkeğin evliliklerinin sona ermesinden sonra eski eşin çocukları, anne veya babası, büyükanne veya büyükbabası ile evlenilemez.
- Evlat edinen ile evlatlığın veya bunlardan biri ile diğerinin çocukları, torunları, anne, baba, büyükanne, büyükbaba ve eşi arasında evlenme yasağı söz konusudur.
- Hâlen evli olanların bir başkası ile evlilik yapması mümkün değildir.

Kanuni temsilcisinin evlilik izni vermediği kişiler mahkemeye başvurarak hâkimin iznini talep edebilirler. Hâkim, kanuni temsilcileri de dinlemek suretiyle bu konuda karar verir.

- Evliliği sona eren bir kadının, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmeden bir başkası ile evlenmesi yasaktır. Ancak önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması hâlinde hâkim kararı ile bekleme süresinin kaldırılması mümkündür. Kadının gebe olması durumunda ise doğumla birlikte evlenme yasağı biter. Ayrıca evliliği sona eren eşlerin yeniden birbirleriyle evlenmek istemeleri durumunda da hâkim kararıyla bekleme süresinin kaldırılması mümkündür.
- Çok uzun süredir kendisinden haber alınamayan ve gaipliğine karar verilen kişinin eşi mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez.
- Akıl hastası olanlar ile evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunduğu resmî sağlık kurulu raporu ile anlaşılan kimseler evlenemezler.

Evlenmesi Kanuni Olarak Mümkün Olmadığı Hâlde Evlenenlerin Durumu

Yukarıda sayılan evlenme yasağı hâllerinden biri veya aşağıdaki şartlardan biri dâhilinde gerçekleşen evlilikler batıldır:

- Kişi evlenmeyi hiç istemediği veya evlendiği kişiyle evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak evlenmeye razı olmuşsa,
- Eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan doğruya onun tarafından veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından aldatılarak evlilik gerçekleşmişse,
- Eşlerden birinin veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalık gizlenmişse,
- Kişinin veya yakınlarından birinin korkutulması, tehdit edilmesi suretiyle evlilik gerçekleşmişse.

Batıl olan evliliğin sona ermesi için Cumhuriyet Savcılarını veya ilgisi olan herkes tarafından dava açılabilir.

Evlilik Töreni

Evlilik işlemi; belediye olan yerlerde belediye başkanı veya bu işle görevlendireceği memur, köylerde muhtarlığa başvurulması ile başlar. Başvurunun kabulü hâlinde, yetkili evlendirme memuru ve iki tanığın huzurunda yapılacak tören ile gerçekleşir.

Dinî Nikâh

Yeryüzünde mevcut dinlerin neredeyse tamamında evliliğin kuruluşuna ilişkin düzenlemeler vardır. Bu nedenle evlilik yapacak kadın ve erkeğin mensup oldukları dinin kuralları daire-sinde evlilik işlemi gerçekleştirilmek istemeleri çok doğaldır. Ancak tarafların mensup oldukları dinin kuralları gözetilerek yapılan evlilik işleminin ülkede geçerli olan hukuk düzeni tarafından da tanınması gereklidir. Örneğin, hukuki olarak evlenme yaşağı bulunan bir kişi mensup olduğu dinin kurallarına göre bir evlilik yaparsa bu evliliğin hukuken tanınması mümkün değildir. İşte bütün bu durumları ve toplumun dinî kurallara göre evlilik işlemi gerçekleştirmeye olan eğilimini gözeten hukuk düzeni, dinî töreni yasaklamaz. Ancak hukuk düzeninin öngördüğü şekilde evlilik işleminin yapılmasından sonra dinî törenin yapılabileceğini hüküm altına alır. Yani evliliğin hukuken tanınması ve hukuk düzeni tarafından öngörülen sonuçları doğurabilmesi, dinî tören yapılsın ya da yapılmassın, ancak resmî törenin gerçekleşmesi ile mümkündür. Resmî tören yapılmadan sadece dinî tören ile gerçekleştirilen evlilik akitleri başta miras olmak üzere birçok konuda tarafları mağdur etmektedir. Sadece dinî tören ile evlenen kadının, eşi öldüğü takdirde kendisinden miras alması ya da eşinden ayrılması durumunda maddî veya manevî tazminat ve nafaka talep edebilmesi mümkün değildir.

Mensup olduğunuz dinin kurallarına göre evlilik törenini yapma hakkınız vardır. Ancak evliliğinizin hukuk düzeninde tanınması ve sonuç doğurması için evliliğinizi mutlaka kanunların öngördüğü kurallara göre gerçekleştirmelisiniz.

Evliliğin Genel Hükümleri

Kanunların öngördüğü koşullara uygun olarak gerçekleştirilen evlilik işlemi ile birlikte eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu el birliği ile sağlamak, birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar.

bk. AEP Kişi Hakları kitabı.

bk. Soy Bağı ve Evlat Edinme bölümleri.

Soyadı

Evliliğin gerçekleşmesi ile birlikte nüfus kayıtları farklı yerlerde bulunan tarafların kayıtları erkeğin kütüğünde birleştirilir. Bu birleştirme işlemi ile birlikte evlenen kadın, kocasının soyadını alır. Ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapılacak bir başvuru ile kocanın soyadıyla birlikte önceki soyadının da kullanılması mümkündür.

Evlilik birliği içinde doğan çocuk ailenin, yani babanın soyadını taşır.

Eşlerin Hak ve Yükümlülükleri

Birliğin temsili: Eşlerden her biri, ortak yaşamın devamını süresince ailenin sürekli ihtiyaçları için evlilik birliğini temsil hakkına sahiptir.

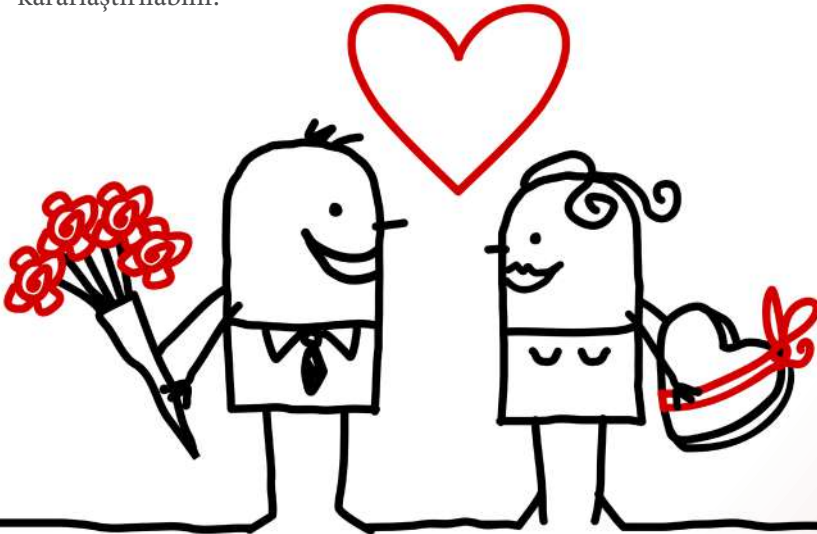
Meslek veya sanatın seçimi: Eşlerden her biri, eşinin rıza veya iznini almaksızın meslek veya iş seçebilir. Yasanın bu düzenlemesi, her türlü keyfi tutumun serbest olması anlamına gelmemektedir. Eşler evlilik birliğinin mutlu ve huzurlu olmasını el birliği ile sağlamak zorunda olduklarına göre, eşlerin iş ve meslek seçiminde birbirlerine danışmaları ve ortak karar birliğinin sağlanması gereklidir.

Evlilik birliğinin korunması: Saygı, sevgi, karşılıklı güven ve birbirini koruma ve gözetme duygusunun var olduğu evlilik birliği içinde eşlerin ve çocukların mutluluğu gerçekleşir. Evlilik birliğinin korunması esas olarak eşlerin görevidir. Ancak devlet de sağlıklı bir toplumun oluşmasını sağlamak ve sağlıklı topluma

giden yolun en başındaki oluşum olan aileyi korumak, gözetmek için bazı önlemler almıştır:

- Her şeyden önce aile içinde şiddet söz konusu olduğunda kanun gereği bazı koruma önlemleri alınır.
- Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi hâlinde, taraflar bu konuda hâkimin müdahalesini talep edebilirler. Hâkim, yükümlülükleri konusunda eşleri uyarır, uzlaştırmaya çalışır ve gerek gördüğü önlemleri alır.
- Ailenin geçiminde her bir eşin yapacağı parasal katkıının belirlenmesinde çıkan sorunun çözümü için hâkimin müdahalesi talep edilebilir.
- Bireyin kişiliği, ekonomik güvenliği veya aile huzurunun ciddi biçimde tehlikeye düşmesi hâlinde, hâkim kararı ile tarafların ayrı yaşamaya hakları bulunmaktadır. Ayrı yaşama hâlinde tarafların parasal yükümlülükleri, reşit olmamış çocuklarla kişisel ilişki kurulması gibi konuları hâkim belirler.
- Hâkim, evlilik birliğinin giderlerine katılma yükümlülüğünü yerine getirmeyen eşin, başkalarından olan hak ve alacaklarının, diğer eşe ödenmesine karar verebilir.
- Evlilik birliğinin gerektirdiği yükümlülükleri yerine getirmeyen veya getirmemek konusunda ısrarlı olan eşin kendi malvarlığı üzerindeki her türlü işlemi için diğer eşin onayının olması koşulu, hâkim tarafından kararlaştırılabilir.

bk. Aile İçi Şiddet bölümü.

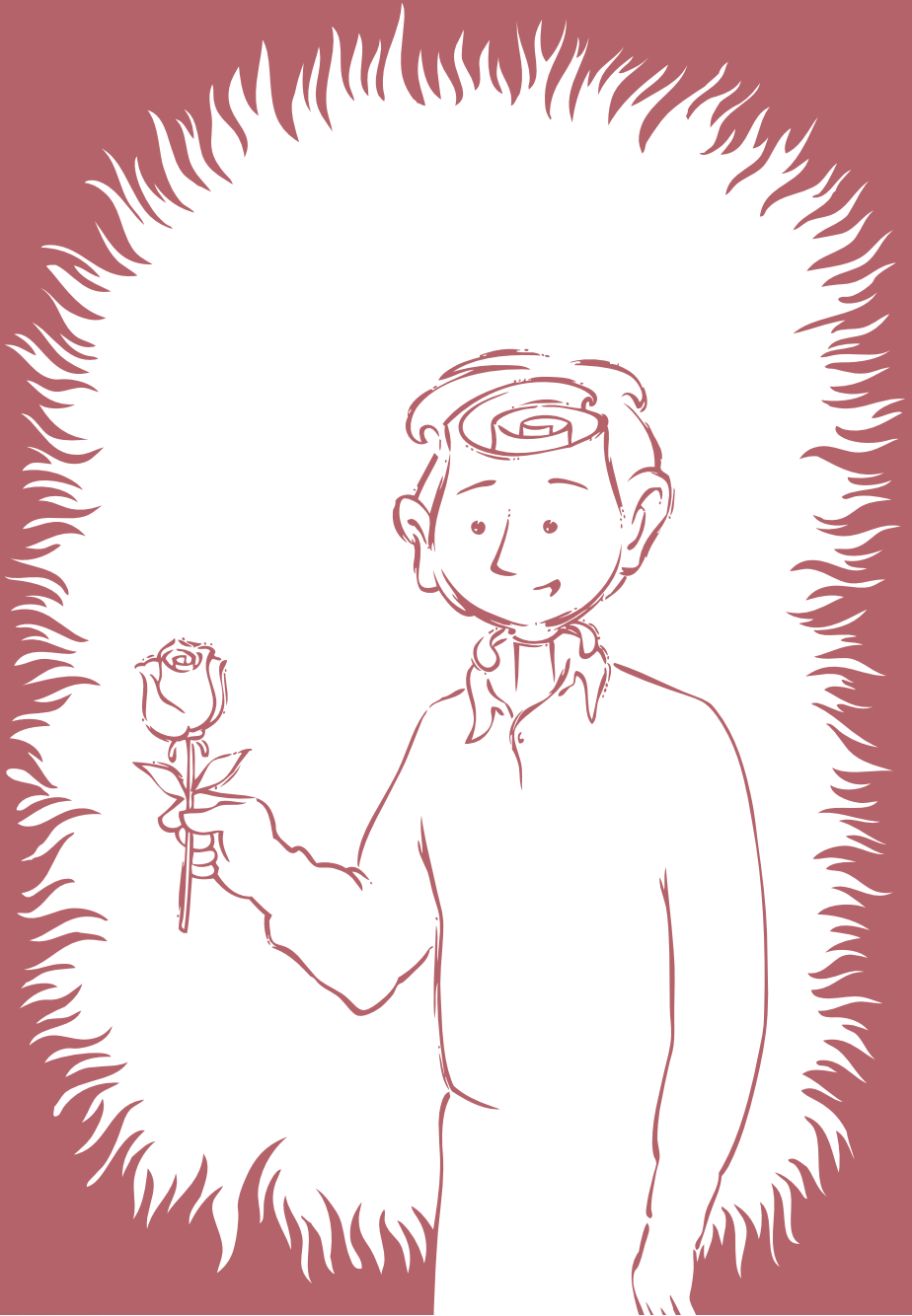
E T K İ N L İ K L E R

Yasal mı Yasak mı?

Kimlerin evlenmesi yasaldır? Tabloda uygun sütunu işaretleyin.

	Yasal	Yasak
Kanuni temsilcisinin izni ile 17 yaşını doldurmuş bulunan her kadın veya erkek		
Kısıtlılık altında olup kanuni temsilcisinin izin vermediği kişiler		
Bazı olağanüstü hâllerde veya çok önemli bir neden söz konusu olduğunda, hâkim kararı ile 16 yaşını doldurmuş kadın ve erkek		
17 yaşını doldurmamış ve evlenmesi için hâkimin iznini gerektirebilecek önemli bir nedeni olmayanlar		
Kadın veya erkeğin evliliklerinin sona ermesinden sonra eski eşinin anne veya babası, büyükanne veya büyükbabası ile evlenme		
18 yaşını doldurmuş kişilerin anne babasının izni olmadan evlenmesi		
Evliliği sona eren bir kadının, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmeden bir başkası ile evlenmesi		
Evlat edinen ile evlatlığın veya bunlardan biri ile diğerinin anne, baba, büyükanne, büyükbaba ve eşi arasında evlenme		
Akil hastası olanlar ile evlenmelerinde tıbbî sakınca bulunduğu resmî sağlık kurulu raporu ile anlaşılan kişiler		
Annenin veya babanın kendi çocuğu veya torunları ile evlenmesi		

H U K U K

ünite 2

Allah'ın Emri, Peygamberin Kavliyle Kızınızı, Oğlumuzu...

Aile kurmaya giden yolun başında, tarafların tanışması, evlenmeye karar vermeleri ve aile kurmaya ilişkin kararlılıklarının ilk kez topluma açıklandığı nişanlılık devresi yer almaktadır.

Bu bölümde;

- nişanlılığın ne olduğu,
- nişanlılığın gerçekleşmesi ile birlikte tarafların sahip oldukları hak ve yükümlülükler,
- nişanlılığın sona ermesi ile birlikte tarafların sahip oldukları hak ve yükümlülükler

ele alınmaktadır.

Allah'ın Emri, Peygamberin Kavliyle Kızınızı, Oğlumuza...

Elde çiçekler, okolatalarla ziyaret edilen ve heyecanın doruk noktasında olduğu bir evde, yaŐlı misafirlerden birinin ağzından dökülen bu sözlerle ilk adım atılır: “Allah'ın emri, peygamberin kavliyle kızınızı, oğlumuza eş olarak istiyoruz.” Bu sözlerle başlayan ve çoğu kez evlilik işleminin gerçekleşmesi anına kadar, geleneklere uygun Şekilde cereyan eden sũrecin en önemli aŐamalarından biri nişanlılıktır.

Sağlıklı bir evliliğin temel koŐullarından biri, evlenecek kişilerin birbirlerini iyi tanınmalarıdır. İŞte nişanlılık dũneminde, evlenecek kişiler ve ailelerin birbirlerini tanınmaları sağlanır. Kısaca nişanlılık, evliliğe hazırlık dũnemiidir.

Gũzel Vaat: Nişanlılık

Nişanlanma, evlenme vaadiyle olur. Evlilik vaadi içermeyen, sonucunda evlenme niyeti taŐımayan birliktelik hukuken nişanlılık sayılmaz. Tarafların geleneklere uygun tũrenle veya tũrensiz Şekilde ailelerine, akrabalarına ve topluma niŐanlandıklarını duyurmuŐ olma-

larını, birbirlerine evlenme vaadinde bulunmaları olarak kabul etmek gerekir.

Evliliğe giden yolun başlangıcını oluşturması nedeniyle ancak birbirleri ile evlenmelerinde hukuken sakınca ve yasak olmayan kişilerin birbirleri ile nişanlanmaları mümkündür.

Nişan işleminin şekil şartı yoktur. Yazılı, sözlü, törenle, törensiz olabileceği gibi açık veya örtülü beyanlarla da taraflar nişanlanma işlemi gerçekleştirebilirler. Örneğin; uzun süreden beri birbirleri ile duygusal ilişki içinde bulunan, ev eşyaları satın alan, ileride evleneceklerini çevrelerine duyuran ve özellikle çevrelerindeki kişilerin de evlenme hazırlığı içinde olduklarını kabul ettikleri iki kişinin bu hâl ve tavrı, nişanlılıktır.

Evlenmesi yasak olan kişiler hakkında bilgi için ayrıca bk. İlk Tuğla: Aile bölümü.

Nişanlılık Ciddi Bir İştir

Tarafların birbirleri ile evleneceklerine ilişkin vaatlerinin kendilerine getirdiği bazı yükümlülükler bulunmaktadır:

Sadakat yükümlülüğü: Evlenme sürecindeki tarafların, ilerideki evlilik yaşamlarında olduğu gibi evlenmeye hazırlık süreci olan nişanlılık döneminde de birbirlerine sadık olmaları gerekir. Sadakat görevi kapsamına; tarafların cinsel yönden birbirlerine sadık olmaları, aile sırlarını saklamaları, nişanlılığın niteliği ile bağdaşmayan, evliliği tehlikeye düşürecek davranışlardan kaçınmaları gerekmektedir.

Dayanışma yükümlülüğü: Nişanlılar birbirlerini maddi ve manevi olarak desteklemekle, yardımlaşmakla yükümlüdürler. Bayram gibi önemli günlerde, duruma uygun hediyeler vermek, ortak yuvanın oluşturulması için gerekli görevleri yerine getirmek ve benzeri davranışlarda bulunmak, nişanlıların görevlerindedir.

Nişanlılığın gerektirdiği yükümlülüklerin yerine getirilmemesi, diğer tarafa haklı nedenle nişanı sona erdirme hakkı vermektedir.

Nişandan Vazgeçme

Birbirini tanıma süreci içinde taraflardan biri veya her ikisi, evlenmelerinin doğru olmayacağına karar verebilirler. Beraberliklerini sürdüremeyeceğini düşünen tarafların nişanlılık dönemini olumsuz olarak sona erdirmesi, toplumsal deyimle *nişanı bozması* mümkün ve taraflar için de bir haktır.

Evlenmeye ilişkin bir vaat içermesine rağmen, nişanlılardan birinin evlenmekten vazgeçmesi hâlinde diğer tarafın evliliğe zorlamak için dava açma hakkı yoktur. Yani nişanlılık, evlenmeye zorlamak için taraflara dava açma hakkı vermemektedir.

Nişan Bozulursa...

“Nişanlının anne ve babası gibi hareket eden kişiler” kapsamına;

- nişanlının dedesi,
- amcası,
- halası,
- teyzesi,
- onu büyüten aile,
- yetimler yurdu,
- bakımevi

gibi kişi ve kuruluşlar girer.

Her ne kadar evlenmeye zorlamak için taraflara dava açma hakkı vermese de nişanı bozmanın taraflara getirdiği bazı hak ve yükümlülükler de bulunmaktadır.

Geleneklerimiz gereği, nişanlanma esnasında yakınlarınca taraflara veya taraflar birbirlerine hediye ve takı vermektedirler. Tarafların birbirleri ile evlenecekleri varsayımıyla verilen bu hediye ve takıların, nişanlanma olumsuz sona erdiğinde iadesi gerekmektedir. Hediye ve takıların iadesi, toplumsal bir kural olmanın yanında, hukuk düzenimizin de kabul ettiği bir durumdur.

Kanuna göre nişanlılık; nişandan vazgeçme, nişanlılardan birinin ölmesi ve benzeri bir sebeple sona erdiği takdirde;

- nişanlıların birbirlerine,
- ana baba veya anne ve babası gibi hareket eden kişilerin diğer nişanlıya

vermiş oldukları *alışılmışın dışındaki* hediyeler, verenler tarafından geri istenebilir.

Hangi Hediyeler Geri İstenebilir?

Kanunlarımıza göre, “alışılmışın dışındaki” hediyeler, evlenme olmaması hâlinde diğer tarafa iade edilmelidir. Peki, hangi hediyeleri “alışılmışın dışında” kabul edeceğiz? Nişanın bozulması hâlinde şu kriterler kapsamındaki hediyelerin iadesi talep edilemez:

- Değerinin yüksek olmaması
- Örf ve âdete göre verilmesinin normal ve doğal olması
- Tüketilen veya eskiyen nitelikte olması

Ancak burada belirlenen özelliklerin dışında kalan hediyeler ve altın, ziynet eşyası gibi hediyelerin iadesi gereklidir. İadesi gereken hediyelerin aynen iadesi mümkün olmadığı takdirde bedelinin ödenmesi talep edilebilir.

Maddi Tazminat

Nişanlılardan birinin haklı bir sebep olmaksızın nişanı bozması veya taraflardan birine yükletilebilen bir sebeple nişanın bozulması durumunda, kusuru olan taraf, diğer tarafın evlenmek amacıyla yapmış olduğu harcamaları ve nişan giderlerini ödemekle yükümlüdür.

Sadece nişanlı taraflar değil, tarafların anne babası veya onlar gibi davranan yakınları da nişanın bu şekilde bozulması üzerine yapmış oldukları harcamaların kendilerine ödenmesini talep edebilirler. Çeyiz hazırlama, ev kiralama, evin döşenmesi amacıyla eşya satın alma ve benzeri tüm durumlar için yapılan harcamaların ödenmesini talep etmek mümkündür.

Manevi Tazminat

Nişanlanma toplumsal nitelik taşımaktadır. Taraflar birbirleri ile evlenme hazırlığı ve kararında olduklarını, kamuoyuna nişanlanmak suretiyle açıklamaktadırlar. Bu nedenle nişanın bozulması yüzünden kişilik hakları saldırıya uğrayan tarafın, diğer taraftan manevi tazminat isteme hakkı bulunmaktadır. Ancak nişanın bozulmasından dolayı duyulan olağan üzüntü nedeniyle manevi tazminat istenemez.

- Nişanlıdan ayrılmanın çok olumsuz değerlendirilmesi nedeniyle evlenme şansının kaybedildiği bir çevrede yaşayan tarafların ayrılması,
- ayrılmakla taraflardan birinin intihara kalkışacak derecede psikolojik çöküntü içine girmesi,
- nişanlıların karı-koca hayatı yaşamaları,
- nişanlılardan birinin diğeri hakkında dedikodular çıkararak ismini lekelemesi,
- taraflardan birinin diğerrinin sırlarını açıklaması,
- nişanlıların yaşadığı cinsel ilişki sonucu nişanlı kadının hamile kalması,
- nişanlılardan birinin başka biriyle nişanlanması veya evlenmesi sebebiyle nişanı bozması

ve benzeri hâllerde tarafların manevi tazminat isteme hakkı bulunmaktadır.

Nişanlılığın sona ermesinden doğan tüm dava hakları, nişanlılığın sona ermesinden itibaren bir yıl sonra zaman aşımına uğrar.

E T K İ N L İ K L E R

Nişanlılık Yükümlülükleri

Nişanlılık taraflara hangi yükümlülükleri yükler? Açıklayın.

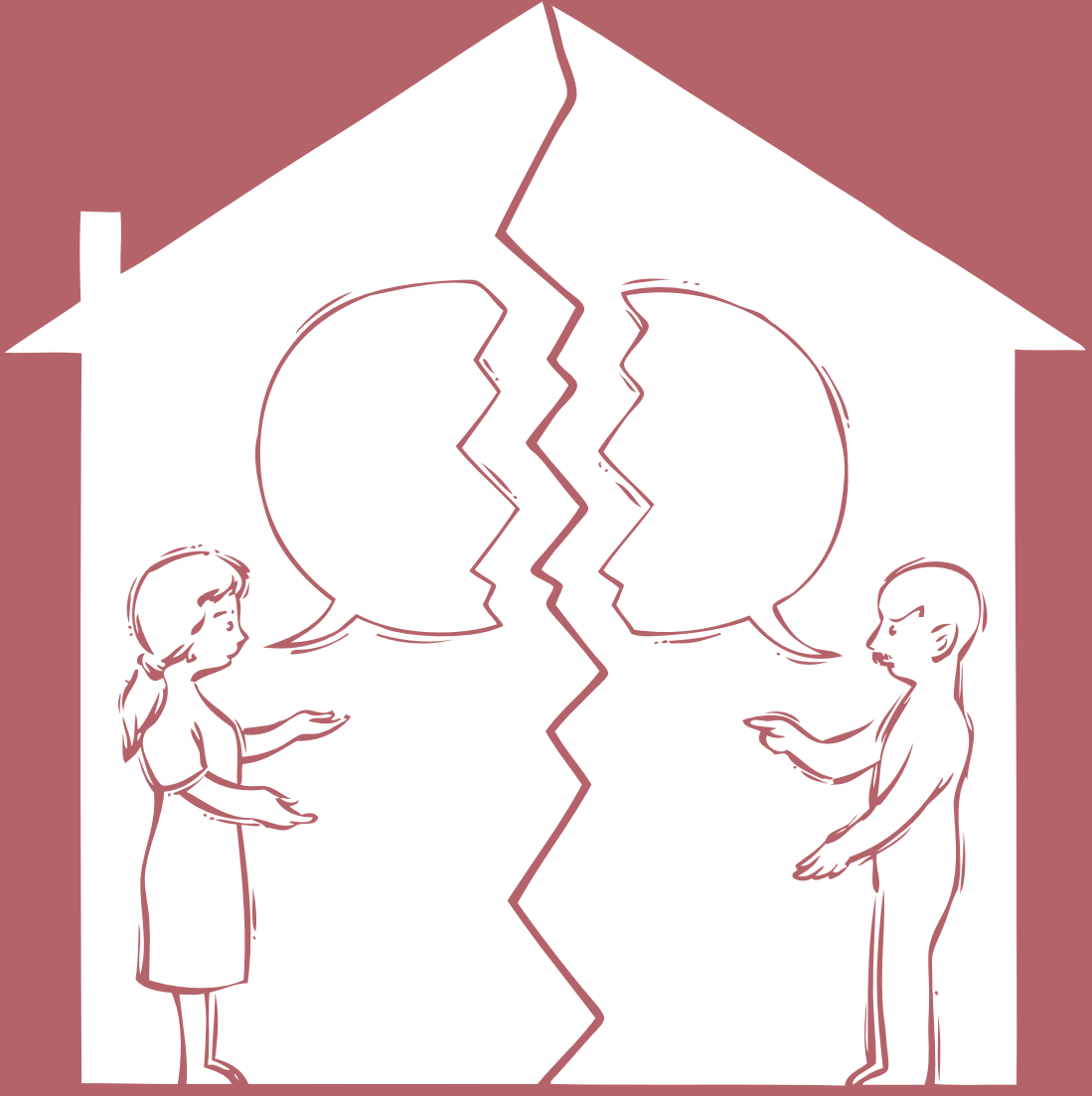
-
-
-
-

Hangisi Gelecek?

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri parantez içinde verilenlerden uygun olanı ile tamamlayın.

- 1 Nişanlılardan birinin haklı bir sebep olmaksızın nişanı bozması durumunda, kusuru olan taraf, diğer tarafın evlenmek amacıyla yapmış olduğu harcamaları ve nişan giderlerini ödemekle (yükümlüdür / yükümlü değildir).
- 2 Nişanın bozulması hâlinde hediyelerin iadesi talep edilemez. (altın ve ziynet gibi / değeri yüksek olmayan)
- 3 Beraberliklerini sürdüremeyeceğini düşünen tarafların nişanlılık dönemini olumsuz olarak sona erdirmesi bir(haksızlıktır/haktır).
- 4 birliktelik hukuken nişanlılık sayılmaz. (Evlilik vaadi içermeyen / Nişan töreni yapılmamış)

H U K U K.....

ünite 3

Evliliğe Bağlı Mali Konular

Aile olmak, birçok sosyal veya kişisel durum değişikliğinin yanı sıra aileyi oluşturan karı koca ve çocukların mali durumlarını da etkiler.

Bu bölümde;

- evliliğin gerçekleşmesi ile eşlerin mal varlığı ve mali durumlarında meydana gelecek değişiklikler, üstlenilen mali yükümlülükler,
- evlilik süresi içinde tarafların mali yükümlülük ve hakları,
- evliliğin sona ermesi hâlinde karı koca ve çocukların mali haklarının korunması ve tarafların yükümlülükleri

konuları ele alınmaktadır.

Evliliğe Bağlı Mali Konular

Evlilikle birlikte bireylerin sosyal ve kişisel durumları yanında mali durumlarında da birtakım değişiklikler oluşur. Tarafların evlenmiş olmakla mali çıkarlarının zedelenmemesini, dahası evlilik birliğinin getirdiği mali külfetle orantılı mali haklara kavuşmalarını sağlamak gereklidir. Bu nedenle evlilik birliğinin kurulması anından başlayarak evlilik süresince ve evlilik sonrasında ortaya çıkabilecek tüm durumların taraflara getireceği hak ve yükümlülükler kanunlarımızda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

Pembe Panjurlu Evimiz...

İnsanların evlilikten temel beklentisi, sıcak bir yuva-ya sahip olmak, o yuvanın içinde eşi ve çocuklarıyla birlikte güven içerisinde yaşamaktır. Karı kocanın birlikte yaşayacakları evin seçimi ve hukuki niteliğinin yanında, evliliğin herhangi bir nedenle sona ermesi durumunda taraflara sağladığı haklar nedeniyle de *aille konutu* büyük önem taşır.

Aile konutu, eşlerin içinde birlikte yaşadıkları, kendilerinin ve çocuklarının yaşamlarına yön verdikleri, acı ve tatlı günlerin yaşandığı, anıların olduğu mekândır. Eşler ortak kararları ile aile konutunu seçerler. Eşlerden biri, diğerinin açık rızası olmadıkça aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez, satamaz, bağışlayamaz, başka bir mülk ile değiştiremez veya aile konutu üzerindeki haklarını sınırlayamaz.

Aile konutu tapuda taraflardan biri adına kayıtlı ise diğer eş, tapu kaydına “aile konutu” ibaresinin kaydedilmesini isteyebilir. Tapuda aile konutu şerhinin verilmesi için;

- aile konutu kendi adına kayıtlı olmayan eş, tek başına başvuruda bulunuyorsa evliliğin devam ettiğini kanıtlayan nüfus kayıt örneğinin ve tarafların birlikte yaşadıklarını gösteren muhtarlık kaydının,
- eşlerin ikisi birlikte başvuruda bulunuyorsa evlilik cüzdanının ve nüfus kayıt örneğinin sunulması gereklidir.

Eğer aile konutu olarak kullanılan yer kira ile sağlanmışsa bu durumda kira sözleşmesinde yer almayan eş, evi kiraladıkları ev sahibine yapacağı yazılı bildirim ile sözleşmenin tarafı hâline gelir. Böylece kira sözleşmesi ile ilgili olarak diğer eş ile birlikte müteselsilen sorumlu olur.

Eşler Arasındaki Mal Rejimi

Yıllarca evlilik birliği içinde birlikte yaşam mücadelesi veren, çalışan, çabalayan, didinen eşlerin mali çıkarlarının korunması doğaldır. *Medeni Kanun* eşler arasındaki ekonomik ilişkiler için çeşitli modeller öngörmüştür. Eşler, bu modeller arasından birini seçme hakkına sahiptirler:

- Edinilmiş mallara katılma rejimi
- Mal ayrılığı rejimi
- Paylaşmalı mal ayrılığı rejimi
- Mal ortaklığı rejimi

Eşlerin hangi mal rejiminin geçerli olacağına ilişkin sözleşme yapmaları mümkündür. Bu sözleşme noterde yapılabileceği gibi önceden yazılmış bir sözleşmenin noterde onaylanması şeklinde de yapılabilir. Ayrıca eşler evlenme akdi için başvuru yaparken hangi mal rejimini kabul ettiklerini yazılı olarak da bildirebilirler.

Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi

Eşler kendi aralarında başkaca bir tercih yapmadıkları takdirde edinilmiş mallara katılma rejimi geçerlidir.

Eşlerin çalışmaları karşılığı edindiği mallar, sosyal güvenlik kuruluşlarının verdiği emekli ikramiyesi, emekli aylığı ve benzeri ödemeler, kişisel malların kira ve benzeri gelirleri edinilmiş mal statüsündedir. Edinilmiş mallara katılma rejimi süresince

eşler, sahip oldukları malları bireysel olarak yönetme, kullanma ve serbestçe tasarruf etme hakkına sahiptirler. Ölüm, boşanma, evliliğin iptali ya da tarafların başka bir rejimi birlikte kararlaştırmaları ile bu rejim sona erer. Herhangi bir yolla bu rejimin sona ermesi

hâlinde kişi, eşinin edinilmiş mallarının değeri üzerinden bir alacağa sahip olur. Eşlerden biri diğerine ait bir malın edinilmesi, iyileştirilmesi veya korunmasına hiç ya da uygun bir karşılık almadan katkıda bulunmuşsa bu malda ortaya çıkan değer artışı için katkısı oranında alacak hakkına sahip olur. Mal rejiminin tasfiyesi hâlinde, eşlerden biri diğerine ait malın edinilmesinde, iyileştirilmesine veya korunmasında hiç karşılık almadan ya da uygun bir karşılık almadan katkıda bulunmuşsa bu maldaki değer artışı için katkısı oranında eşinden alacaklı duruma geçer.

Mal Ayrılığı Rejimi ve Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi

Eşlerin mal ayrılığı veya paylaşmalı mal ayrılığı rejimini seçmeleri hâlinde, eşlerden her biri kendi mal varlığı üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarruf hakkını korur. Bu durumda her eşin kendi malı sadece kendisine aittir. Kişi kendisine ait olduğu hâlde eşinde bulunan malın iade edilmesini talep edebilir. Evliliğin sona ermesi veya bu rejimin terk edilmesi durumunda eşlerin birbirlerinin malları üzerinde herhangi bir hakkı olmaz. Ancak eşlerden biri diğerine ait olan malın edinilmesinde, iyileştirilmesine, korunmasında karşılıksız ya da uygun bir karşılık almadan katkıda bulunmuşsa katkısı oranında bir bedel ödenmesini talep edebilir.

Mal Ortaklığı Rejimi

Mal ortaklığı rejimini kararlaştırmaları hâlinde, eşlerin kişisel mal sayılanlar haricindeki tüm mal varlığı ortaklık mallarını oluşturur. Ortak mal varlığı üzerinde eşlerin tek başlarına tasarruf yetkileri yoktur. Evliliğin sona ermesi veya bu rejimin terk edilmesi durumunda ortaklık malları eşler arasında yarı yarıya paylaşılır.

Kişisel Mal

Sayılan tüm mal rejimlerinde kişisel mal olarak kabul edilen mallar şunlardır:

- Eşlerden birinin yalnız kişisel kullanımına yarayan eşya
- Mal rejiminin başlangıcında eşlerden birine ait bulunan veya bir eşin sonradan miras yoluyla ya da herhangi bir şekilde karşılıksız kazanma yoluyla elde ettiği mal varlığı değerleri
- Manevi tazminat alacakları
- Kişisel mallar yerine geçen değerler

Miras hakkında bilgi için ayrıca bk. AEP Özel Gereksinim Grupları kitabı, Bir Gün Hepimiz Yaşlanacağız bölümü.

1 Ocak 2002'den Önceki Evlilikler

Eşler arasındaki mal rejimine ilişkin düzenlemeler getiren *Medeni Kanun* 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanuna göre; 01.01.2002 tarihinden önce evlenmiş olan eşler arasında bu tarihe kadar tabi oldukları mal rejimi devam eder. Eşler 01.01.2003 tarihine kadar, kendi aralarında hangi mal rejiminin geçerli olacağına dair sözleşme yapmadıkları takdirde, bu tarihten itibaren kanuni mal rejimini, yani edinilmiş mallara katılma rejimini seçmiş sayılacaklardır.

E T K İ N L İ K L E R

Eşleştir

Aşağıda verilen açıklamalar hangi mal rejimine aittir? Eşleştirin.

Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi – Mal Ayrılığı Rejimi – Mal Ortaklığı Rejimi

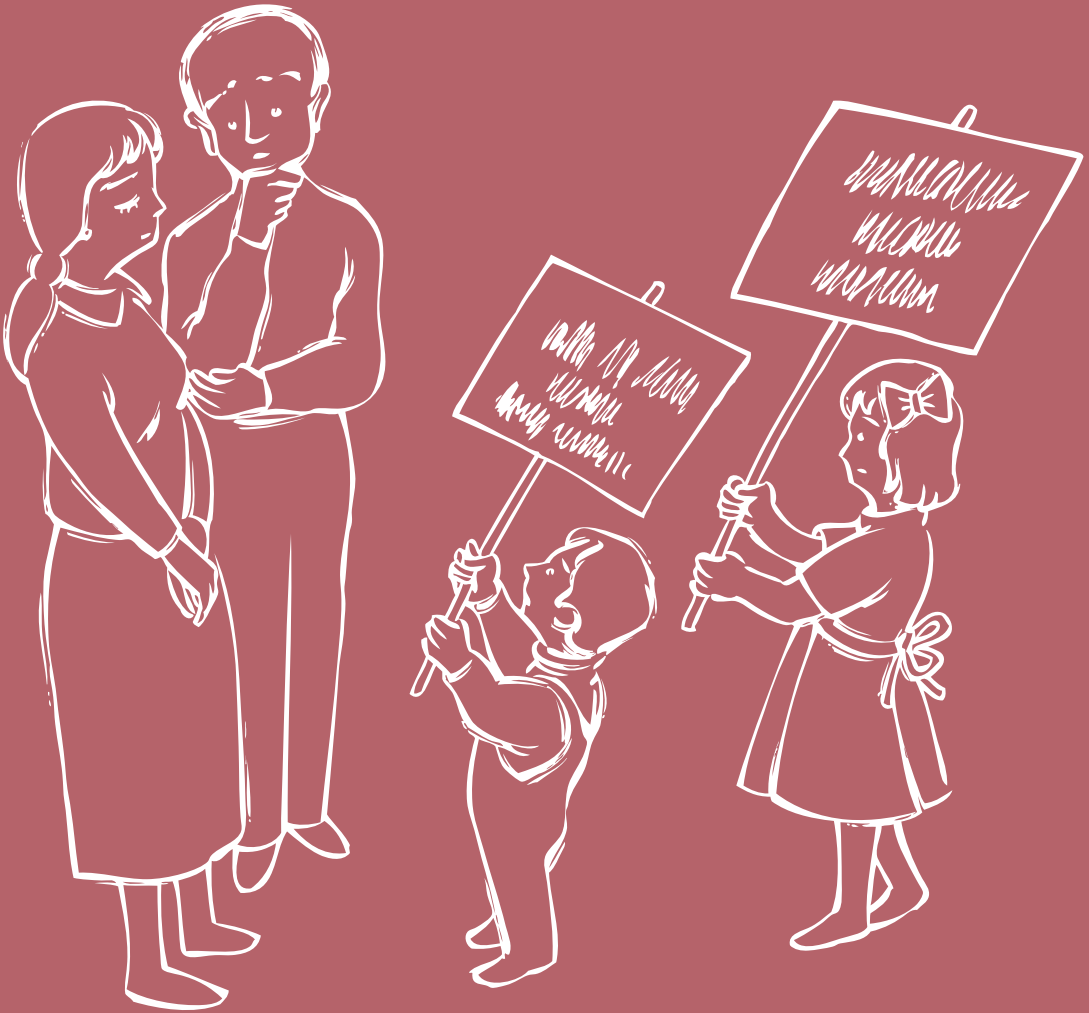
- 1** Eşlerden her biri kendi mal varlığı üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarruf hakkını korur. Bu durumda her eşin kendi malı sadece kendisine aittir. Kişi kendisine ait olduğu hâlde eşinde bulunan malın iade edilmesini talep edebilir.
- 2** Eşlerin kişisel mal sayılanlar haricindeki tüm mal varlığı ortaklık mallarını oluşturur. Ortak mal varlığı üzerinde eşlerin tek başlarına tasarruf yetkileri yoktur. Evliliğin sona ermesi veya bu rejimin terk edilmesi durumunda ortaklık malları eşler arasında yarı yarıya paylaşılır.
- 3** Bu rejim devam ettiği sürece eşler, sahip oldukları malları bireysel olarak yönetme, kullanma ve serbestçe tasarruf etme hakkına sahiptirler. Herhangi bir yolla bu rejimin sona ermesi hâlinde kişi, eşinin edinilmiş mallarının değeri üzerinden bir alacağa sahip olur.

Hangi Rejimi Seçmeli?

Mal rejimlerinin avantajları ve dezavantajları nelerdir? Hangisi neden tercih edilebilir? Tartışın.

HUKUK.....

ünite 4

Küçük İnsanların Büyük Hakları: Çocuklar

Çocuk, insanlığın devamlılığını sağlayan en önemli aktördür. Nitekim insan fitratında da çoğalma isteği vardır.

Bu bölümde;

- çocuk hakları,
- büyüklerin çocuk üzerindeki egemenlik alanını belirleyen velayet hakkı,
- çocukların korunması

konuları ele alınmaktadır.

Küçük İnsanların Büyük Hakları: Çocuklar

Bir insanın korunma, barınma, yeme içme ve benzeri ne ihtiyaç ve hakları varsa çocuğun da aynı ihtiyaç ve hakları vardır. Ancak çocuklar ve büyükler arasında ihtiyaç ve haklar bakımından birebir benzerlik yoktur. Yetişkin insan kendi ihtiyaç ve haklarının peşinde kendi iradesiyle koşabilir, kendi çabasıyla bunları elde edebilir. Dünyayı anlama yeteneği henüz yetişkinler kadar gelişmemiş olan çocuk ise ihtiyaç ve haklarının sağlanmasını büyüklerden beklemek zorundadır. Bu nedenle yeryüzündeki tüm hukuk sistemleri gibi bizim hukukumuz da çocuklar için özel düzenlemeler getirmiş, çocuğun sağlıklı bir şekilde büyümesi için çeşitli önlemler almıştır.

Çocuk Kimdir?

Evlenmekle reşit olma vb. özel durumlar hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk kabul edilmektedir.

Çocuk Hakları

Çocuk hakları, dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip oldukları eğitim, sağlık, barınma ve fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklarının hepsini içeren bir kavramdır.

Çocuklar, erişkinlerden farklı özelliklere sahiptirler. Sürekli büyür ve gelişirler. Sürekli büyüyen ve gelişen bir canlının bu durumunun farkında olmak ve ona özel yaklaşımda bulunmak zorunludur. Bu düşünceden yola çıkılarak dünya ulusları tarafından 1924 yılında Cenevre Çocuk Hakları Sözleşmesi hazırlanmıştır. O günden günümüze çocuk hakları konusunda yapılan düzenlemeler ile şu haklar evrensel çocuk hakları olarak kabul edilmiştir:

- **Ayrım gözetmeme:** Çocukla ilgili tanınan hakların hepsi, istisnasız bütün çocuklar için geçerlidir. Çocukların ayrımcılıktan korunması, devletin yükümlülüğündedir.
- **Çocuğun yüksek yararı:** Çocukla ilgili tüm girişimlerde, çocuğun yararı gözetilmelidir. Anne baba veya bu konuda sorumluluk taşıyan kişilerin yükümlülüklerini yerine getirmemeleri hâlinde, devlet çocuğa yeterli dikkat ve desteği göstermelidir.
- **Yaşam ve gelişme:** Her çocuk temel yaşam hakkına sahiptir. Çocuğun yaşaması ve gelişmesinin güvence altına alınması, devletin yükümlülüğündedir.
- **İsim ve yurttaşlık:** Her çocuk doğumundan itibaren bir isim alma, yurttaşlık edinme, anne babasını tanıma ve onlar tarafından bakılma haklarına sahiptir.
- **Anne babadan ayırmama:** Çocuğun yüksek yararı gerektirmediği sürece, çocuk anne babasıyla birlikte yaşama hakkına sahiptir. Çocuğun anne babasından veya bunlardan herhangi birinden ayrılması durumunda, ayrıldığı kişiyle temas etmek çocuğun hakkıdır.

Aile üyelerinin çocuğa şiddet uygulaması durumunda yapılması gerekenler ve başvurulabilecek merciler hakkında bilgi için bk. Aile İçi Şiddet bölümü.

- **Çocuğun görüşünün alınması:** Çocuk görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren herhangi bir konu ya da işlem sırasında görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkına sahiptir.
- **Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü:** Devlet, anne babanın uygun biçimde yönlendiriciliğine tabi olarak, çocuğun düşünce, din ve vicdan özgürlüğünü korumak ve bu özgürlüğüne saygı duymakla yükümlüdür.

Uluslararası sözleşmelerin öngördüğü bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi için her devlet kendi ulusal hukukunda çocuklara ilişkin özel düzenlemeler yapmaktadır.

Çocuğun Doğmamasına Karar Verme

Kürtaj, tıbbi müdahale ile istenmeyen gebeliğin sonlandırılmasıdır. Bu müdahale ile dünyaya gelmesi sözkonusu olan çocuğun yaşamı sona erdirilmektedir.

Hukukumuz kürtaja belirli koşulların varlığı hâlinde izin vermektedir. Buna göre, 10 haftaya kadar olan gebelik, annenin rızası olması şartıyla tıbbi müdahale ile sonlandırılabilir. Tıbbi zorunluluk olmadığı hâlde 10 haftadan fazla olan gebeliğini sonlandıran kadına, kadının rızası olmaksızın gebeliği sonlandıran kişiye hapis cezası verilir.

Kanuni koşulları bulunması hâlinde evli kadının gebeliğini sonlandırabilmesi için kendisinin rızası yanında, eşinin de rızası olmalıdır.

Velayet

Velayet, on sekiz yaşından küçük çocukların tabi olduğu otoriteyi ifade eder.

On sekiz yaşından küçük çocuğun velayeti, anne babasındadır. Kanuni zorunluluk olmadıkça velayet, anne babadan alınamaz. Evliliğin devamı süresince, çocuğun velayetini, anne baba birlikte kullanırlar. Anne babadan birinin ölmesi hâlinde, velayet sağ kalan eşe

geçer. Tarafların boşanması hâlinde, hâkim tarafından çocuğun velayeti eşlerden birine verilir. Çocuğun velayeti kendisine verilmeyen eşin, çocuğu diğer eşin izni olmaksızın alması “kaçırma” olarak kabul edilir. Velayet hakkı kendisine verilmeyen kişinin çocuğu kaçırmaması suçtur ve hapis cezasını gerektirir.

Çocuğun anne babası evli değilse velayet anneye aittir. Annenin ölmesi, kısıtlanması, yaşının küçük olması veya velayetin kendisinden alınmasını gerektiren durumların söz konusu olması hâlinde, hâkim tarafından çocuğa vasi atanır veya çocuğun velayeti babasına verilir.

Velayetin Kapsamı

Çocuğun bakımı: Anne baba çocuğun çıkarlarının gerektirdiği ölçüde onun bakımını sağlamakla yükümlüdür.

Çocuğun eğitimi: Anne baba, olanakları dâhilinde çocuğu eğitmek; bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini sağlamak ve çocuğu korumak zorundadırlar.

Dinî eğitim: Çocuğun dinî eğitimini belirleme hakkı anne babaya aittir.

Çocuğun temsil edilmesi: Anne ve baba, üçüncü kişilere karşı çocuklarının kanuni temsilcisidirler.

Çocuğun mallarının yönetilmesi: Anne baba, çocuğun mallarını yönetme hakkına sahip ve bununla yükümlüdürler. Anne baba, çocuğun mallarının gelirini, öncelikle çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için kullanmak zorundadırlar.

Şiddet türleri hakkında bilgi için bk. Aile İçi Şiddet bölümü.

Okul İçi Şiddet

Okul içi şiddet, eğitimcilerin çocuğa şiddet uygulaması ya da çocuğun okul içindeki diğer çocuklar tarafından şiddete maruz bırakılmasıdır.

Eğitimcilerin azarlama, küfür, aşağılama, tokat atma, dayak atma vb. tepkileri, sopyayla dolaşmaları, öğrencilerin saçlarını kesmeleri okul içi şiddet örnekleridir. Okul içinde eğitimci ve idarecilerin çocuğa şiddet uygulaması yasaktır. Aksine davranan idareci ve eğitimci hakkında disiplin soruşturması açılması talep edilebilir. Bunun yanı sıra yapılan davranış, örneğin; eğitimci veya idarecinin çocuğu dövmesi sonucunda çocuğun yaralanması veya uzuv kaybına uğraması gibi *Türk Ceza Kanunu*'nda suç sayılan fiillerden ise ayrıca adli yargıda yargılanarak cezalandırılması için başvuruda bulunulabilir. Okul içinde idareci ve eğitimcilerin kendi otoriteleri altında bulunan çocuğa uygulayacakları şiddetin cezası, erişkin insanların birbirlerine karşı işleyecekleri bu nitelikteki suçlardan daha ağırdır.

Suçlu Çocuk

Çocuğun yetişme koşulları ve yaşam akışına bağlı olarak suç işlemesi mümkündür. Ancak suç işleyen çocuk erişkinlerle aynı kategoride değerlendirilmez. *Çocuk suçlular* kavramı hukuk düzenlemelerinde özel bir yer tutar. Hukuk düzeni, çocukların suç işlemele-ri hâlinde, erişkinlere uygulanan yargılama usulleri, verilecek ceza, cezaların infaz şekilleri gibi konularda farklı yaklaşım gösterir.

On sekiz yaşından küçük olup da suç işleyen kişi, ceza mevzuatında da çocuk kabul edilir. Bu durumdaki çocuklar erişkinlerin yargılandıkları mahkemeler yerine çocuk mahkemelerinde yargılanırlar. Çocukların yargılandıkları davalar gizli yapılır. Hakkında dava açılan bir çocuğun kimliğinin, isminin ve fotoğrafının yayımlanması yasaktır. Yargılama sonunda suçlu bulunan çocuklar hakkında verilen ceza, aynı suçu işleyen erişkinlere göre daha azdır.

Yargılama ve cezalandırma usulündeki bu farklılık suçlu çocuğun topluma kazandırılması ve önündeki yaşamın en az düzeyde olumsuz etkilenmesi amacıyla dayanmaktadır. Aynı şekilde verilen cezanın infaz şeklinde de bu farklılık kendisini gösterir. Çocuk suçlular, erişkinlerle aynı cezaevinde bulundurulmazlar. *İslahevi* denilen mekânlarda, çocuğun eğitim olanaklarından yararlanabileceği, bir meslek sahibi olabileceği ortamların hazırlanması kanuni bir zorunluluktur. Yine ıslahevinde geçirdiği süre içinde çocuğun suç işleme fikrinden uzaklaştırılması, cezasının bitiminde topluma adapte olabilmesi için psikolog yardımı yapılmaktadır.

Ne var ki çocuk yararına getirilen bu düzenlemeler kimi zaman kötüye kullanılabilir. Erişkinlerin kendilerinin işlemeyi düşündükleri bir suçu on sekiz yaşından küçük, yani hukuken çocuk sayılan birine işletmeleri, çocuğun bu suçu işlemesi için teşvikte bulunmaları zaman zaman rastlanan bir durumdur. Çocuk, iyi-kötü kavramları üzerindeki zihinsel gelişimi tam olarak tamamlanmadığı için gerçekleştirdiği fiilin kötü ve yasak bir davranış olduğunun farkında dahi olmamakta, kimi zaman işlediği suçu bir oyun olarak görmektedir. Bu tür durumlarda, çocuğu suça teşvik eden erişkinler hakkında ceza mevzuatında yaptırımlar öngörülmektedir.

Çocuğun Çalışması

Hukuk sistemimiz çocuğun çalışması durumu ile ilgili bazı düzenlemeler yapmıştır. Buna göre 15 yaşını doldurmuş çocukların çalıştırılmaları yasaktır. Ancak 14 yaşını doldurmuş çocuklar çıraklık yapabilir veya hafif işlerde çalıştırılabilirler. Çırak, bir meslek dalında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını geliştirmek için çalışan kişidir. Çıraklık yaptığı kişi ya da kurum ile bir sözleşme yapar ve bu sözleşmede belirlenen kurallara tabi olur. Çırak işçi değildir. Dolayısıyla çıraklar hakkında *İş Kanunu* uygulanmaz. Çıraklar 3308 sayılı *Mesleki Eğitim Kanunu*'na tabidirler. Çalışan çocuklar ise "işçi" statüsüne tabi olmakla beraber yetişkinlerden ayrı olarak şu haklara sahiptirler:

- Çalışan çocukların yaptıkları işler okula gitmelerine, derslerini düzenli şekilde izlemelerine veya mesleki eğitimlerine devam etmelerine engel olmamalıdır.

- Temel eğitimi tamamlayıp okula gitmeyen 14 yaşındaki çocuklar günde 7 ve haftada 35 saatten fazla çalıştırılmazlar.
- Temel eğitimi tamamlayıp okula gitmeyen ve 15 yaşını doldurmuş olan çocuklar günde 8 ve haftada 40 saatten fazla çalıştırılmazlar.
- Okula giden çocuklar, eğitim saatlerinin dışında olmak şartıyla günde en fazla 2 saat ve haftada en fazla 10 saat çalıştırılabilirler.
- 14–18 yaş arasındaki çocuklar (18 yaş dâhil), işe alınmadan önce muhakkak doktora muayene ettirilmeli, vücut yapılarının işin niteliğine ve şartlarına göre dayanıklı olduğu raporla belirlenmelidir. Bu muayene çocuk 18 yaşını dolduruncaya kadar altı ayda bir defa tekrarlanmalıdır. Bütün bu raporların iş yerinde saklanması ve yetkili memurların isteği üzerine gösterilmesi zorunludur.

Ayrıca çocukların çalıştırılmasının yasak olduğu bazı durumlar vardır:

- 18 yaşını doldurmamış çocuklar maden ocağı, kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yer altında ve su altında yapılan işlerde çalıştırılmazlar.
- 18 yaşını doldurmamış çocuklar hiçbir şekilde akşam 20:00'dan başlayarak sabah 06:00'a kadar süren zaman aralığında çalıştırılmazlar.
- 16 yaşını doldurmamış çocuklar petrol arama, metalürji sanayii ile ilgili işler, taş ocağı işçiliği gibi ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmazlar.

Çalışan anne-baba olmak konusu hakkında bk. AEP Hayatın İlk Çeyreği (0-18 Yaş Gelişimi) kitabı.

Sosyal Güvenlik

18 yaşına kadar bütün çocuklar anne babalarının genel sağlık sigortasından yararlanırlar. Bu sigorta, aşağıdaki hizmet ve haklardan yararlanma imkânı sağlar:

- Koruyucu sağlık hizmetleri
- İnsan sağlığına zararlı madde bağımlılığını önlemeye yönelik sağlık hizmetleri
- Hastalık hâlinde ayakta veya yatarak muayene, tetkik, tahlil, tedavi, hasta takibi, rehabilitasyon vb. hizmetler
- Ağız ve diş hastalıkları ile ilgili sağlık hizmetleri
- Sağlanacak sağlık hizmetleriyle ilgili aşı, ilaç, protez, tıbbî araç, gereç ve benzerlerinin sağlanması, takılması, garanti süresi sonrası bakımı, onarılması ve yenilenmesi hizmetleri

Sigortalı olan ve gerekli şartları yerine getirmiş bulunan anne ya da babası ölmüş çocuk ise şu haklardan yararlanır:

- Ölüm aylığı (kanunun kendisi için ayırdığı pay oranında)
- Ölüm toplu ödemesi
- Genel sağlık sigortası kapsamında sağlık hizmetlerinden yararlanma

Doğum izni ve analık hakları konusunda daha fazla bilgi için ayrıca bk. AEP İş Hayatı ve Hukuk kitabı.

Doğumdan Önce ve Sonra...

Kanunlarımız doğumundan önce dahi çocukların temel haklarını koruma yönünde bazı düzenlemeler getirmektedir. Bu çerçevede doğum yapan kadın çalışanlara bazı ayrıcalıklar tanınmıştır. Gebe kadın doğumdan önce 8 hafta ve doğum sonrasında da ayrıca 8 hafta olmak üzere toplam 16 hafta doğum iznine sahiptir.

Emziren kadın işçinin çocuğunu besleyebilmesi için günde bir buçuk saat süt izni hakkı vardır. Memurlar için ise bu süre altı ay boyunca günde üç saat, ikinci altı ayda bir buçuk saattir. Bu sürenin günün hangi saatlerinde ve kaç bölünerek kullanılacağını kadın çalışan belirler. Ayrıca emziren kadın işçiler doğum yapmalarından itibaren 6 ay boyunca gece işinde çalıştırılmazlar.

E T K İ N L İ K L E R

Hangisi Doğru Hangisi Yanlış?

Aşağıdaki bilgilerin hangileri doğru, hangileri yanlıştır? İşaretleyin.

	Doğru	Yanlış
18 yaşını doldurana kadar bütün çocuklar anne babalarının genel sağlık sigortasından yararlanırlar.		
Çocuğun velayeti kapsamına çocuğun bakımı, eğitimi, dinî eğitimi, temsil edilmesi, mallarının yönetilmesi girer.		
Çocuğun anne babası evli değilse velayet babaya aittir.		
Çıraklar işçi olarak kabul edilirler ve İş Kanunu'na tabidirler.		
Gebe kadın doğumdan önce 8 hafta ve doğum sonrasında da ayrıca 8 hafta olmak üzere toplam 16 hafta doğum iznine sahiptir.		
16 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılmaları yasaktır.		
Temel eğitimi tamamlayıp okula gitmeyen 14 yaşındaki çocuklar günde 7 ve haftada 35 saatten fazla çalıştırılmazlar.		
Çocuklar erişkinlerin yargılandıkları mahkemeler yerine çocuk mahkemelerinde yargılanırlar.		
Evlenmekle reşit olma vb. özel durumlar hariç, 18 yaşını doldurmamış her insan çocuk kabul edilmektedir.		
Tıbbi zorunluluk olmadığı hâlde 10 haftadan fazla olan gebeliğini sonlandıran kadına hapis cezası verilir.		

Çocuk Hakları

Dünya ulusları tarafından 1924 yılında hazırlanan Cenevre Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yandaki maddelere yer verilmiştir. Çevrenizde bu hakların hangilerine riayet edildiğini düşünüyorsunuz? Diğer katılımcılarla konu üzerinde tartışın.

Ayrım gözetmeme

Çocuğun yüksek yararı

Yaşam ve gelişme

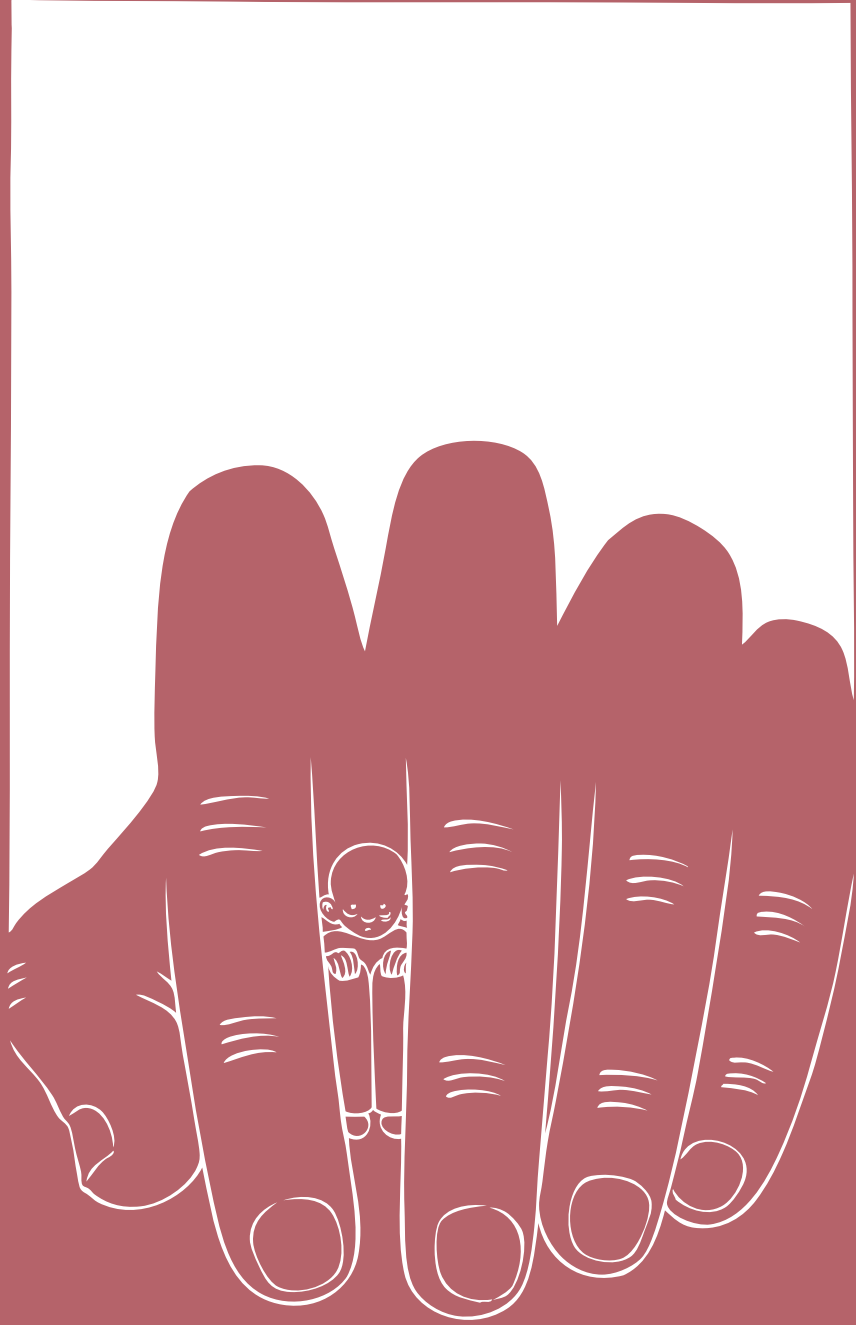
İsim ve yurttaşlık

Anne babadan ayırmama

Çocuğun görüşünün alınması

Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü

H U K U K.....

ünite 5

Aile İçi Şiddet

Evliliğin temeli; eşlerin birbirlerine ve çocuklarına karşı sevgi, şefkat ve duygu beraberliğine dayanmaktadır. Bu duygu ikliminin ve beraberliğin olmaması, sağlıklı bir evlilik ilişkisinin olmadığına, dahası ev içinde yaşayan eşler ve çocuklar bakımından fiziksel veya ruhsal mağduriyetlere işaret eder.

Bu bölümde;

- ev içi şiddet kavramının kapsamı,
- fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik ve sosyal şiddet,
- şiddete maruz kalan bireylerin bu durumdan kurtulmak için yapabilecekleri

ele alınmaktadır.

Aile İçi Şiddet

Kol Kırılır, Yen İçinde Kalır mı?

Genel olarak; bir aile üyesinin, ailenin diğer üyelerinden birine fiziksel, psikolojik, cinsel veya ekonomik olarak hükmetmesi ya da zarar vermesi ev içi şiddettir. Eşin diğer eşe veya çocuklarına, aynı evde birlikte yaşayan akrabalara, aynı evde yaşayan bir akrabanın evde yaşayan diğer bireylere yönelik tehdit, baskı ve kontrol içeren; fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar veren ve acı çekilmesine neden olan her türlü davranışı aile içi şiddet olarak değerlendirilmelidir.

Yapılan araştırmalar, fiziksel ya da cinsel şiddetin yüzde doksanının aile bireyleri tarafından yapıldığını ortaya koymaktadır. Özellikle kadınlar ve çocukların, aile içi şiddetle karşı karşıya kaldıkları bir gerçektir.

Aile içinde şiddetin yaygın olmasının temelinde, toplumumuzdaki “Kol kırılır, yen içinde kalır.” anlayışı yatmaktadır. Bu anlayışın doğal sonucu olarak aile içi şiddet dışı vurulmamakta, şiddete uğrayan aile bireyleri bu durumdan kurtulmak adına herhangi bir girişimde bulunmamaktadırlar. Şiddete karşı bu kaderci sessizlik,

aile içi şiddetin devamlılığına neden olmakta, çoğu kez aile içi şiddetin artarak devam etmesine zemin hazırlamaktadır. Kimden gelirse gelsin, uğranılan şiddete karşı durmak, sonlandırılması için kanunların verdiği olanakları kullanmak gerekli olduğu gibi, bireyin kendisine saygısı ve mutluluğu açısından da önemlidir.

Şiddet Türleri

Şiddet sadece fiziksel olarak gerçekleşmeyebilir. Bireyin bedenine yapılan saldırı dışında, bedenine herhangi bir müdahale olmaksızın gerçekleştirilen bazı davranış türleri de şiddet anlamına gelmektedir. Şiddetin varlığı için acı çekiyor olmak yeterlidir.

Fiziksel şiddet: Tekme atmak, tokat atmak, yumruklamak, itelemek, hırpalamak, boğazını sıkmak, saçını çekmek, yaralamak, sakat bırakmak gibi davranışlar fiziksel şiddettir. Doğrudan bedene yönelik herhangi bir davranış olmaksızın bireyi sağlıksız koşullarda yaşamaya zorunlu tutmak, sağlık yardımından yararlanmasına engel olmak da fiziksel şiddet türleridir.

Psikolojik şiddet: Tehdit etmek, korkutmak, bağırarak hakaret etmek, küfretmek, toplum içinde küçük düşürmek, bireyin başkalarıyla görüşmesini engellemek, bireyi hemcinsleriyle küçültücü şekilde kıyaslamak, bireyin kendisini geliştirmesine engel olmak ve benzeri davranışlar psikolojik şiddet türlerindedir.

Cinsel şiddet: Eşi tarafından gerçekleştirilse bile bir bireyi istemediği zamanda, istemediği yerde, istemediği biçimde cinsel ilişkiye zorlamak cinsel şiddettir. Yine başkalarıyla cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organlara zarar vermek, çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya zorlamak, kürtaj, ensest ilişki, zorla evlendirmek, telefon, mektup ve benzeri yöntemlerle cinsel içerikli rahatsız edici davranışlarda bulunmak da cinsel şiddet örneklerindedir.

Ekonomik şiddet: Gerekli harcamalar için para vermemek, kısıtlı para vermek, ailenin mali durumu hakkında bilgilendirmemek, bireyin mal varlığını elinden almak, çalışmasına izin vermemek, çalışma hayatı konusunda kısıtlamalar getirmek, aileyi ilgilendiren konularda eşin fikrini almamak vb. ekonomik şiddettir.

Kırılan Koldan Haberdar Etmek

Aile içi şiddete uğrayan aile bireylerinin bu durumdan kurtulması ve şiddet uygulayan bireyin cezalandırılması için çok çeşitli imkânlar bulunmaktadır. Bu konudaki kanuni düzenlemelerin yanı sıra çeşitli kamu kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının düzenlediği organizasyonlar vardır. Ancak bu imkânlardan yararlanmanın temel koşulu, aile içi şiddetin dışa vurulması, bu konuda yetkilendirilmiş kişi ve kuruluşların haberdar edilmesidir.

Aile içi şiddete uğranıldığında veya aile içi şiddete uğrama riski ve olasılığı söz konusu olduğunda başvuru-
labilecek yerler şunlardır:

- Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Alo 183 hattı
- Sağlık kuruluşları
- Kolluk kuvvetleri

- Cumhuriyet savcılıkları
- Yerel yönetimler tarafından hizmet veren kadın danışma merkezleri
- Baroların bu konuyla ilgili olarak oluşturdukları danışma ve hukuki yardım merkezleri
- Bu alanda çalışma yapmak üzere kurulmuş dernek, vakıf vb. sivil toplum kuruluşları

Kanuni Haklar

Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Aile içi şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan bireyi korumak amacıyla özel bir kanun bulunmaktadır: 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. Bu kanunun sağladığı haklardan yararlanan birey için şiddetin durdurulması, şiddet uygulayan aile bireyinin de cezalandırılması söz konusu olmaktadır.

Bu kanundan şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan şu kişiler yararlanabilirler:

- kadınlar
- çocuklar
- aile bireyleri
- tek taraflı ısrarlı takip mağduru kişiler

Kanunun getirdiği imkânların kullanılması ve gerekli önlemlerin alınabilmesi için başvuru gereklidir. Şiddete uğrayan aile bireyleri doğrudan kendileri başvurabilecekleri gibi aile içi şiddete tanık olan komşu, öğretmen, doktor gibi herhangi bir kişi de şiddete uğrayan aile bireyinin korunması için ihbarda bulunabilir.

Kanundan yararlanmak için polis veya jandarma merkezleri, cumhuriyet savcılıkları veya aile mahkemelerine başvurulmalıdır. Bu başvurular için herhangi bir ücret ödenmemektedir. Şiddete uğradığı iddiasıyla başvuruda bulunan aile bireyinin, uğramış olduğu şiddeti kanıtlama yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Polis veya jandarma merkezlerine yapılan başvuru

Ailenin korunması hakkındaki kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararın infazı için yapılan işlemler harca tabi değildir.

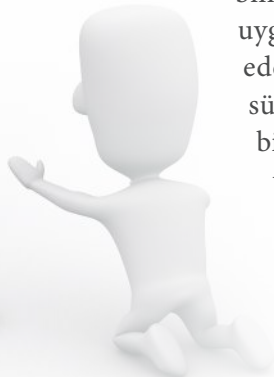
cumhuriyet savcılıklarına gönderilmektedir. Gerek kolluk kuvvetleri yoluyla intikal eden gerekse doğrudan yapılan başvuru üzerine cumhuriyet savcılığı durumu aile mahkemesine bildirir.

Aile mahkemesi de yine hem doğrudan başvurularda hem de cumhuriyet savcılığı tarafından bildirilen durumlarda kusurlu aile bireyi ile ilgili olarak şu kararları alabilir:

- İşyerinin değiştirilmesi
- Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması
- Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve, okula veya iş yerlerine yaklaşmaması
- Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi
- Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi
- Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi
- Çocuklarla ilgili olarak daha önce verilmiş kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması veya tümüyle kaldırılması
- Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya iş yerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması
- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması

Tedbir kararı ilk defa en çok altı ay içinde verilebilir. Ancak şiddet veya şiddetin uygulanma tehlikesinin devam edeceğinin anlaşıldığı hâllerde sürenin uzatılması yoluna gidilebilir.

Verilen tedbir kararını ihlal eden birey, hakkında fiili başka bir suç oluştursa bile 3 günden

10 güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur. Tedbir kararının aykırılığının her tekrarında on beş günden otuz güne kadar zorlama hapsi verilir. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi 6 ayı geçemez.

Şiddeti uygulayan aile bireyi, aynı zamanda evin geçimini sağlıyorsa –daha önceden hükmedilmiş nafaka kararı olmaması koşulu ile– nafaka ödemesine de hükmedilebilir.

Medeni Kanun

Aile içi şiddet hâlinde aile mahkemesi tarafından alınacak bu önlemlerin yanında, *Medeni Kanun*'un sağladığı başka haklar da bulunmaktadır:

- Öncelikle bir kimsenin, başkasıyla zorla evlendirilmesi de şiddettir. *Medeni Kanun* geçerli bir evlilik için evlenecek bireylerin kendi özgür tercihlerinin olması koşulunu aramaktadır.
- Ekonomik olarak aile bireylerinin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için nafaka düzenlemeleri yapılmıştır.
- Aile içi şiddet kanuni boşanma sebeplerindedir.

Türk Ceza Kanunu

Aile içi şiddet uygulayan birey, aşağıdaki davranışlardan birini gerçekleştirmişse *Türk Ceza Kanunu* gereğince cezalandırılması talebiyle hakkında şikâyetle bulunulabilir:

Kasten veya tedbirsizlikle yaralamak, eziyet, çocuk düşürmek, izni olmadan kısırlaştırmak, bir yere gitmeye veya bir yerde kalmaya zorlamak, çalışmasını engellemek, birden fazla evlilik, töre veya namus cinayetleri, kötü davranışta bulunmak, aileye destek ve bakım yükümlülüğünü yerine getirmemek, hakaret, küfretmek, tehdit etmek, cinsel taciz ve saldırı, tecavüz etmek, bireyin izni ve yetkili makamın kararı olmaksızın kişiyi bekâret kontrolüne götürmek, fuhşa zorlamak, konut dokunulmazlığını ihlal, çocuk kaçırmak vb.

bk. İlk Tuğla: Aile ve İstenmeyen Son:
Boşanma bölümleri.

E T K İ N L İ K L E R

Önce Haklarımı!

Aile içi şiddete uğrayan bireyi koruyan bazı kanunlar vardır. Bu kanunların adlarını aşağıdaki dairelere yazın.

Kime Başvurabilirim?

Aile içi şiddete uğrandığınızda veya aile içi şiddete uğrama riski ve olasılığı söz konusu olduğunda başvurulabilecek yerler aşağıdakilerdir. Eksik olan kuruluşları yazın.

-
- T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Alo 183 hattı
-
- Kolluk kuvvetleri
-
- Yerel yönetimler tarafından hizmet veren kadın danışma merkezleri
- Baroların bu konuyla ilgili olarak oluşturdukları danışma ve hukuki yardım merkezleri
-

Kanundan Yararlanmak İstiyorum Ama Nasıl?

Aşağıda yer alan koruma ve şikâyet dilekçe örneklerini inceleyin. Hayali bir şikâyetinizle ilgili bir dilekçe yazın.

..... AİLE MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

(Aile Mahkemesi yoksa) ASLİYE HUKUK MAHKEMESİ HAKİMLİĞİNE

6284 Sayılı Kanun Gereği “Koruma Kararı” İstemidir

DAVACI: Şiddete maruz kalan kişinin adı soyadı – TC Kimlik no

ADRES: Şiddete maruz kalan kişinin adresi

DAVALI: Şiddet uygulayan kişinin adı soyadı

ADRES: Şiddet uygulayan kişinin adresi

Konu: 6284 Sayılı Kanun gereğince “Koruma Kararı” verilecek davalı eşimin evden uzaklaştırılması, iş yerime yaklaşmaması, telefonla tehdit ve rahatsız etmemesi bana ve çocuklarıma zarar vermemesi için önlem alınması istemidir.

AÇIKLAMALAR

Ailede yer alan bireyler, maruz kalınan şiddetin biçimi, nafaka talebi gibi hususları ayrıntılı yazın.

HUKUKSAL NEDENLER: 6284 Sayılı Kanun, Medeni Kanun, TCK ve ilgili mevzuatta yer alan hangi hükümlere dayandığınızı yazın.

DELİLLER: Nüfus kayıtları, tanık, varsa davalının gelir durumunu gösterir belge, kanuni her türlü bilgi ve belgeyi burada gösterin ve dilekçenize ekleyin.

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda kısaca bahsedilen nedenlerle benim ve çocuğumun/ çocuklarımin can güvenliği göz önüne alınarak davalının eve yaklaşmaması, tehdit ve tacizde bulunmaması için KORUMA KARARI verilmesini, benim ve çocuklarımin geçimi için TL nafakaya hükmedilmesini saygı ile talep ederim.

Tarih

Davacının Adı Soyadı

İmza

CUMHURİYET SAVCILIĞINA

ŞİKÂYET EDEN: Adı, soyadı, adresi

ŞİKÂYET EDİLEN: Eşinizin adı, soyadı ve adresi

SUÇ: Aile içi şiddet, müessir fiil (Başkaca eylem varsa bunlar belirtilecek. Hakaret, tehdit, silah teşhiri, taciz, tecavüz gibi)

SUÇ TARİHİ: (Olay tarihi belirtilecektir.)

ŞİKAYET NEDENLERİ:

Eşimle/..... tarihinde evlendik. Bu evlilikten müşterek çocuklarımız bulunmaktadır.

Eşim bana ve çocuklara sürekli şiddet uygulamakta, dövme, tehdit etmekte, hakaret ve küfretmektedir.

(Olayın detayı ayrıca anlatılacaktır)

Can güvenliğimiz bulunmamaktadır. En son, dövmesi sonucu yaralandım.

Bunun tespiti için adli tıbbı sevkimi istemekteyim.

Eşim hakkında şikâyetçiyim. Gerekli soruşturmanın yapılarak kamu davası açılmasını ve eşimin cezalandırılmasını, ilgili koruma tedbirlerinin de alınmasını istemekteyim.

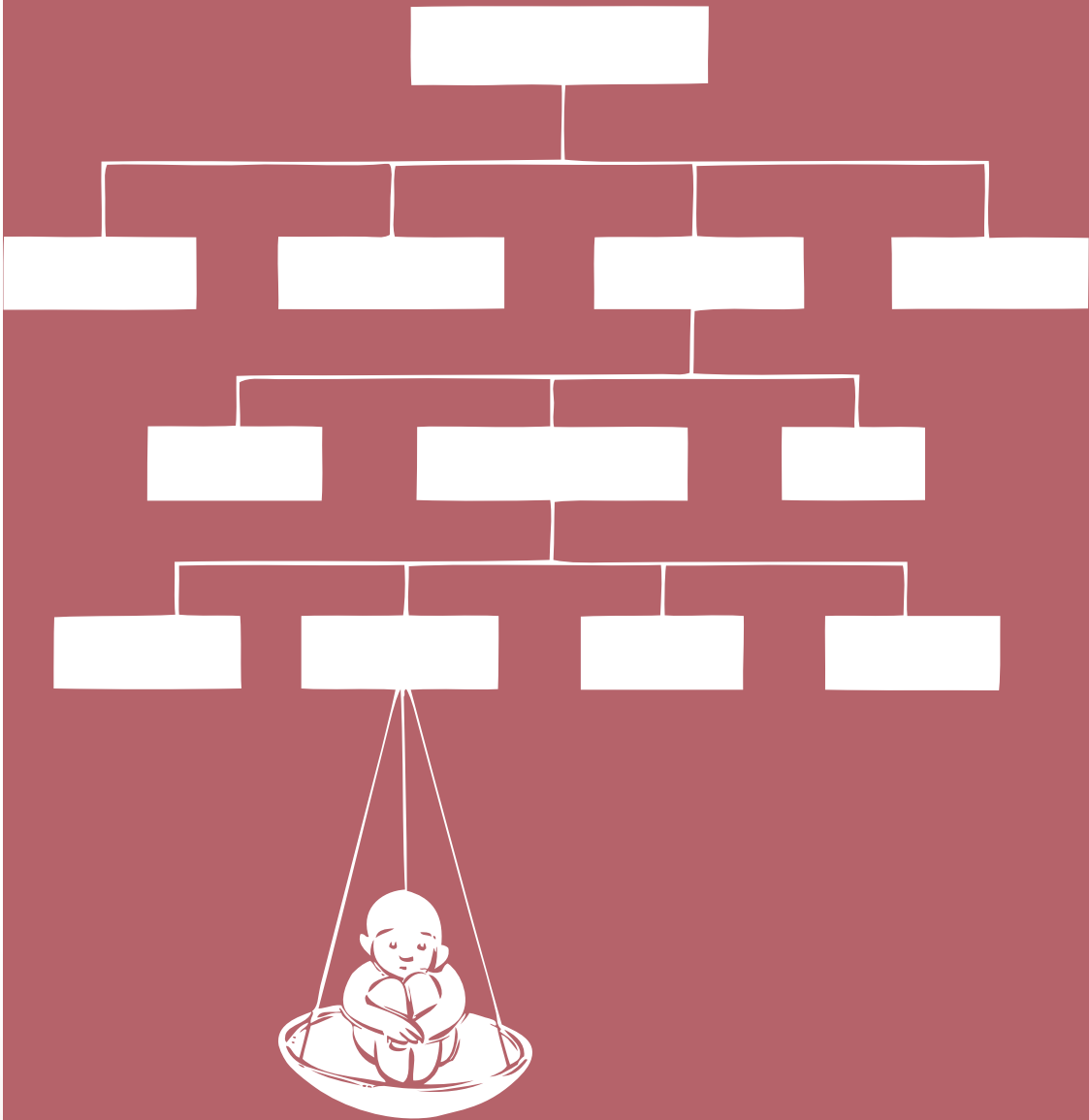
SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda sunduğum nedenlerle adli tıbbı sevkim ile yapılacak soruşturma sonunda, özel hukuka ilişkin haklarım saklı kalmak kaydı ile sanık hakkında kamu davası açılmasını ve cezalandırılmasını, 6284 sayılı kanunun ilgili hükmünün uygulanmasını saygılarımla arz ederim.

Tarih

Davacının Adı, Soyadı

İmza

HUKUK.....

ünite 6

Soy Bağı

Hepimiz bir kadın ve bir erkeğin birlikteliğinden doğduk. Dünyaya gelmemizi sağlayan kadın ve erkekle olan soy bağımızın nasıl kurulacağı, bu soy bağının getirdiği hak ve yükümlülükler hukuk sistemimiz tarafından belirlenmiştir.

Bu bölümde;

- soy bağının ne olduğu,
- soy bağının nasıl kurulduğu,
- evlilik dışı çocuğun soy bağının oluşturulması,
- evlilik dışı çocuğun miras hakkı,
- babalık davası

konuları ele alınmaktadır.

Soy Bağı

Soy bağı, bir kimsenin geldiği soy ile ilişkisini, kan ve hısımlık bağını ifade eder. Kişinin anne babasıyla, onların anne babaları, kardeşleri, büyükanne ve büyük-babaları derken yukarıya doğru giden bu silsiledeki tüm kişilerle olan ilişkisi, *soy bağı* ya da *nesep* olarak adlandırılır. Ancak hukuk sistemimiz soy bağını dar anlamı ile ele almakta, bir kimsenin sadece anne babası ile bağı konusunda düzenlemeler getirmektedir.

Çocuğun Annesi Babası Kim?

Çocuğu doğuran kadın ile çocuk arasındaki soy bağı doğumla kurulmuş olur. Aşağıdaki şartlardan birinin gerçekleşmesi durumunda çocuğun baba ile soy bağı kurulur:

- Baba, çocuğun annesi ile evli ise veya sonradan evlenmişse,
- Baba, çocuğun babası olduğunu kabul ediyorsa,
- Çocuğun babasının kim olduğu konusunda hâkim kararı varsa,
- Çocuk evlat edinilmiş ise.

Babalık Karinesi

Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. Çocuk, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğmuş ve ana da bu arada yeniden evlenmiş olursa ikinci evlilikteki koca baba sayılır. Bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır.

Soy Bağının Reddi

Çocuk evlilik içinde veya evlilik sona erdikten sonraki üç yüz gün içinde doğmuş olmasına rağmen koca, soy bağının reddi davası açabilir. Çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüşse çocuğun kendisinden olmadığını iddia eden koca, bu iddiasını kanıtlamakla yükümlüdür.

Bu dava;

- kocanın baba olmadığını öğrendiği,
- annenin gebe kaldığı sırada başka bir erkekle cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği veya
- çocuğun doğduğu

tarihten itibaren bir yıl içinde ve her hâlükârda çocuk beş yaşını aşmadan açılmalıdır.

Soy bağına ilişkin davalarda, hâkim maddi olguları kendiliğinden araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder. Bunun yanında, taraflar ve üçüncü kişiler, soy bağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike oluşturmayacak araştırma ve incelemelere rıza göstermek zorundadırlar. Hâkim davalının rıza göstermemesi hâlinde, araştırma ve incelemeler beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir.

Babalığın Kabulü: Tanıma

Evlilik dışında doğan çocuğun, babası ile soy bağının oluşturulması için babanın “çocuğun babası” olduğunu kabul etmesi gerekir. Bu durum hukuk dilinde *tanıma* diye ifade edilir. Bunun için baba, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı olarak başvurmalıdır. Bazı hâllerde babanın resmî bir senet metninde veya düzenlediği vasiyetnamesinde çocuğun babası olduğunu beyan etmesi de tanıma sayılır. Beyanda bulunulan nüfus memuru, mahkeme, noter veya vasiyetnameyi açan hâkim, tanıma beyanını, babanın ve çocuğun kayıtlı oldukları nüfus memurluklarına bildirir ve böylece tanıma işlemi tamamlanmış olur.

Tanıma beyanında bulunan kişi küçük veya kısıtlı ise tanıma işleminin geçerli olması veli veya vasisinin rızasına bağlıdır. Ayrıca herhangi bir erkekle soy bağı bulunan bir çocuk, mevcut soy bağı geçersiz kılınmadıkça başkası tarafından tanınamaz.

Tanımanın İptali

Tanıma işlemi yapan erkek daha sonradan yanıldığını, aldatıldığını veya korkutulduğunu ileri sürerek vazgeçebilir. Bu durumda kişinin, çocuk ve annesine karşı tanımanın iptali davası açması gereklidir. Ayrıca anne, çocuk, çocuğun ölümü hâlinde alt soyu, cumhuriyet savcısı, hazine veya diğer ilgililer de tanıma işleminin iptalini talep edebilirler. Bu davayı açan kişi, çocuğu tanıyan erkeğin baba olmadığını kanıtlamakla yükümlüdür.

Tanıyan erkek, tanımanın iptalini gerekli kılan sebebi öğrendiği veya korkunun etkisinin kalktığı tarihten itibaren bir yıl içinde dava açmak zorundadır. Aksi hâlde dava açma hakkını kaybeder. Davayı başka bir kişi açıyorsa aynı şekilde tanıyanın çocuğun babası olamayacağını öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içinde dava açmak zorundadır.

Her hâlükârda tanıma işleminin üzerinden beş yıl geçtiğinde tanımanın iptali davası açma hakkı sona ermektedir.

Babalık Davası

Evlilik dışında doğmuş çocuk veya annesi, babanın belirlenmesini isteyebilir, bunun için dava açabilir.

Bir erkeğin, çocuğun doğumundan önceki üç yüzüncü gün ile yüz sekseninci gün arasında, çocuğun annesi ile cinsel ilişkide bulunmuş olması, o erkeğin çocuğun babası olduğuna dair karinedir. Yine bu sürelerle bağlı olmaksızın, bu sürelerin dışında fiili gebe kalma döneminde erkeğin, çocuğun annesi ile cinsel ilişkide bulunmuş olduğunun tespiti hâlinde, çocuğun babası olduğu kabul edilir. Ayrıca erkeğin çocuğun babası olup olmadığı Adli Tıp Kurumu tarafından gerçekleştirilen DNA testleri ile yüzde yüze çok yakın oranda tespit edilebilmektedir. Bu testlerin yanında tanık ifadeleri de babalık davasında kanıt olarak sunulabilir. Ancak erkek, çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya başka bir erkeğin baba olduğunu kanıtlarsa babalık karinesi çürütülmüş olur.

Çocuk bir yaşını doldurduğunda annenin babalık davası açma hakkı sona erer. Çocuğun ise 18 yaşından itibaren bir yıl süre ile babalık davası açma hakkı vardır. Çocuk ergin olmadan kendisine bir kayyum atanmış ise kayyum, göreve getirildiğini öğrenmesinden itibaren bir yıl içinde babalık davası açabilir. Yine aynı şekilde çocuk ile başka bir erkek arasında soy bağı var ise bu soy bağının ortadan kalkmasından itibaren bir yıl geçtiğinde babalık davası açma hakkı düşer.

Babalık davası açan anne, babanın belirlenmesinin yanında şunların karşılanmasını isteyebilir:

- Doğum giderleri
- Doğumdan önceki ve sonraki altı haftalık süre içindeki geçim giderleri
- Gebelik veya doğumun gerektirdiği diğer giderler

Evlat edinme yolu ile soy bağı'nın kurulması hakkında bilgi için ayrıca bk. Evlat Edinme bölümü.

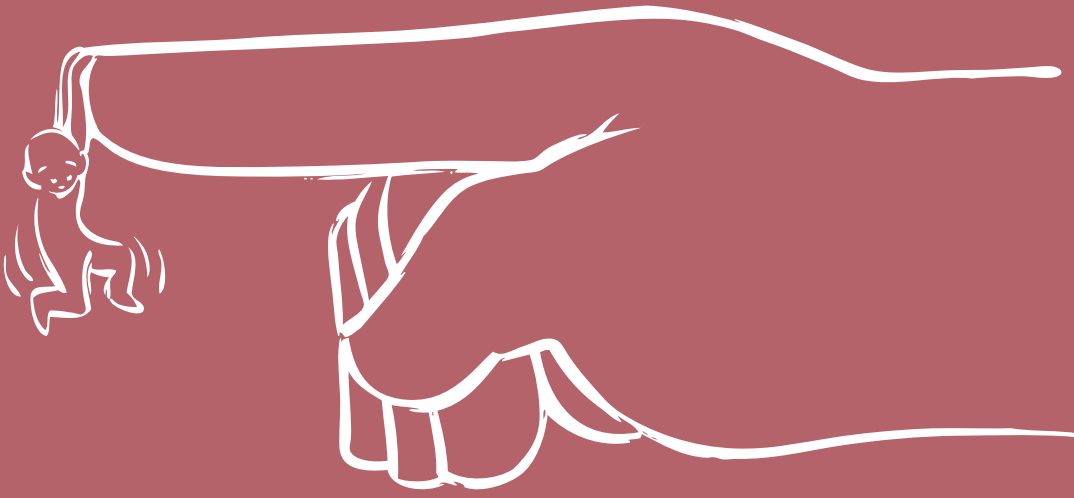
Soy Bağı'nın Kurulmasının Sonuçları

Soy bağı nedeniyle edinilen bazı hak ve yükümlülükler bulunmaktadır:

- *Soyadı*: Evlilik içinde doğmuş bir çocuk ailenin soyadını, evlilik dışında doğmuş bir çocuk ise annesinin soyadını taşır. Ancak babalık davası açılmış ve kazanılmış ise veya tanıma yolu ile çocuğun babası belli ise çocuk babanın soyadını alır.
- *Yardımlaşma*: Anne, baba ve çocuk, ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış içinde birlikte yaşamak ve aile onurunu korumakla yükümlüdürler.
- *İhtiyaçların karşılanması, nafaka*: Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli tüm giderler anne ve babası tarafından karşılanır. Anne babanın çocuğa bakım yükümlülükleri, çocuk ergin oluncaya, yani on sekiz yaşını dolduruncaya kadar devam eder. Çocuk ergin olmakla birlikte hâlen eğitimi devam ediyorsa bu durumda, anne babanın bakım yükümlülüğü de devam eder. Bakım yükümlülüğünü yerine getirmeyen anne veya babaya karşı çocuğa fiilen bakan anne veya baba, çocuğun vasisi veya kayyumu çocuk için nafaka davası açabilir. Mahkeme tarafından çocuğun ihtiyaçları, anne babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri araştırılarak her ay peşin ödenmek üzere nafakaya karar verilir.
- *Miras*: Soy bağı ile bir kadın ve erkeğe bağlanan çocuk, bu kişilerin mirasçısı olur. Çocuğun evlilik içinde doğmuş olması gerekli değildir. Evlilik dışında doğmuş olmakla birlikte babası tarafından tanınan veya babalık davası sonucunda babasının kim olduğuna karar verilen kişi de mirasçı sıfatını taşır.

H U K U K.....

ünite 7

Evlat Edinme

Çocuk özlemi çeken, yıllar süren tedavilere rağmen çocuk sahibi olamayan birçok aile var. Öte yandan her çocuğun sadece öz anne babası ile bir yaşam sürmesi, öz anne babası tarafından bakılıp büyütülmesi de her zaman mümkün olmayabilir. Bir yandan anne baba olamayan kişilerin ana babalık duygusunu yaşamaları, diğer yandan çeşitli nedenlerle anne babadan yoksun çocukların sıcak bir yuvada yetişmelerini sağlamak amacıyla kanunlarımızın evlatlık kurumunu düzenlemektedir.

Bu bölümde;

- kimlerin, hangi koşullarla evlat edinebilecekleri,
- evlatlığın hakları ve mirasçılık durumu,
- evlatlığa kötü muamele hâlinde öngörülen koruma önlemleri

konuları ele alınmaktadır.

Evlat Edinme

Çocuk özlemi çeken, yıllar süren tedavilere rağmen çocuk sahibi olamayan birçok aile var. Öte yandan çok çeşitli nedenlerle anne babasından ayrı binlerce çocuk da sıcak bir yuvanın, kendisini bakıp gözetecek bir anne babanın eksikliği ile yaşıyor. Bu toplumsal durum, Türk Medeni Kanunu tarafından “evlat edinme” başlığı ile düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile, çocuk sahibi olamayan kişilerin, anne babasından ayrı kalmış çocukları evlat edinmesi sağlanmaktadır.

Evlat Edinmenin Çeşitleri

Evlat edinme evli karı kocanın birlikte evlat edinmesi veya evli olmayan kişinin tek başına evlat edinmesi ile mümkündür:

Birlikte evlat edinme: En az beş yıldan beri evli olan veya evli olup da otuz yaşını aşmış karı koca, birlikte evlat edinebilirler. Eşlerden biri en az iki yıldır evli veya otuz yaşını doldurmuş ise eşinin başkasından olan çocuğunu evlat edinebilir.

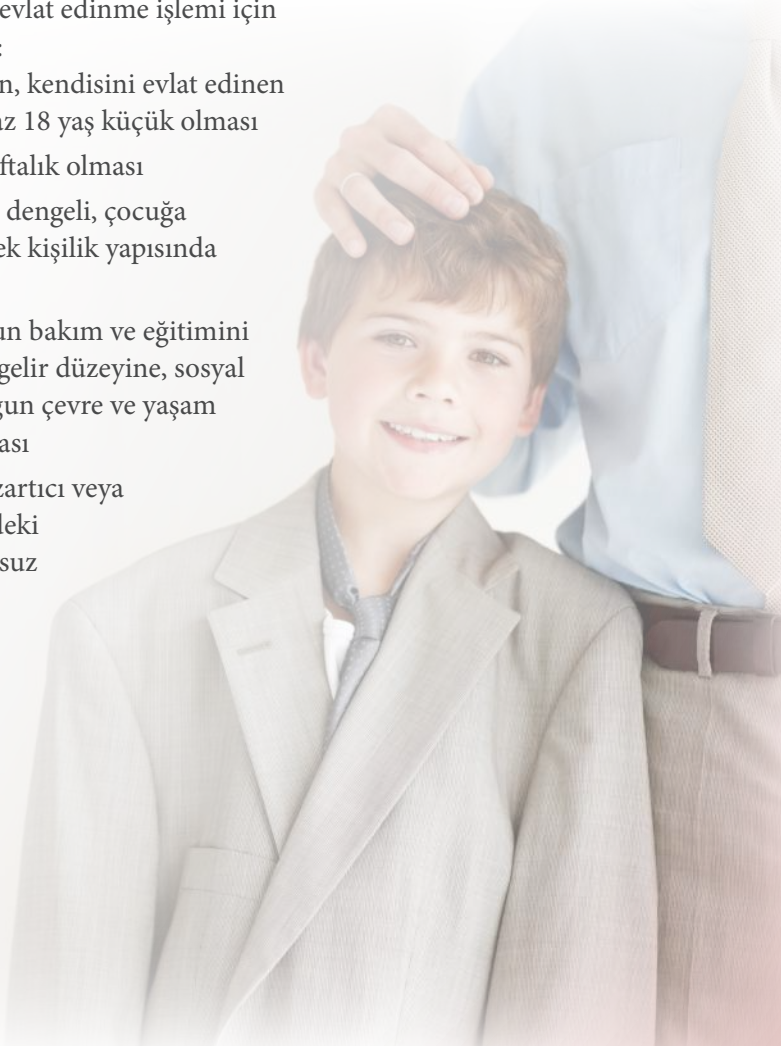
Tek başına evlat edinme: Evli olmayan bir kimse otuz yaşını doldurmuş olmak şartı ile evlat edinebilir.

Yine evli olup da;

- diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yok-sun olması veya
- iki yıldan fazla zaman nerede olduğunun bilinme-mesi ya da
- mahkeme kararı ile iki yıldan fazla zaman ayrı yaşa-ması hâllerinde
- bu durumun eşyle birlikte evlat edinmeye olanak vermediğini kanıtlamak koşulu ile diğer eş tek başına evlat edinebilir.

Birlikte veya tek başına evlat edinme işlemi için ayrıca şu şartlar gerekir:

- Evlat edinilen çocuğun, kendisini evlat edinen kişi veya eşlerden en az 18 yaş küçük olması
- Çocuğun en az altı haftalık olması
- Evlat edinenin tutarlı, dengeli, çocuğa yeterli sevgi verebilecek kişilik yapısında olması
- Evlat edinenin çocuğun bakım ve eğitimini sağlayabilecek yeterli gelir düzeyine, sosyal güvenlik hakkına, uygun çevre ve yaşam koşullarına sahip olması
- Evlat edinenin yüz kızartıcı veya çocuğun toplum içindeki alacağı konumu olumsuz etkileyecek bir suçtan ceza almamış olması
- Evlat edinenin evlat edinilecek çocuğa en az bir yıl süre ile bakmış olması

Evlat Edinebilmek için Kimlerin Rızası Gerekir?

Ayırt etme gücüne sahip olan çocuğun evlat edinilmesi hâlinde mutlak surette çocuğun rızası bulunmalıdır.

Vesayet altındaki bir çocuğun evlat edinilmesi için vasisinin izni gerekir. Vasinin izni evlat edinme konusunda karar verecek mahkemece alınır.

Anne babası sağ olan çocuğun evlat edinilebilmesi için ise anne babasının rızasının olması zorunludur. Bunun için anne babanın oturdukları yerde bulunan mahkemeye *rıza beyanı* vermeleri gerekir. Evlat edinecek kişilerin henüz belirlenmemiş veya isimlerinin belirlenmemiş olması, anne babanın vereceği rıza beyanını geçersiz kılmaz.

Evlat edinilecek çocuğun anne babasının evlat edinmeye rıza göstermelerine dair işlemden geri dönmeleri mümkündür. Bunun için altı hafta içinde, rıza beyanının verildiği mahkemeye başvuru yapılması gereklidir. Evlat edinmeye rıza gösteren anne babanın, rıza işleminden geri dönmelerinden sonra yeniden çocuklarının evlat edinmelerine rıza göstermeleri hâlinde, artık bu işlem kesindir ve geri dönülemez.

Şu şartlar altındaki anne veya babanın rızası ise aranmaz:

- Kim olduğu bilinmiyorsa
- Uzun süreden beri nerede oturduğu bilinmiyorsa
- Ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunsa
- Çocuğa karşı özen yükümlülüğünü yeterince yerine getirmiyorsa

Ayrıca çocuk gelecekte evlat edinilmek üzere bir kuruma yerleştirilir ve anne ya da babadan birinin rızası eksik olursa çocuğun evlat edinilmesinden önce mahkeme, rıza aranmamasına karar verebilir.

Evlat Edinmenin Yolları

Çocuğun öz ailesi veya vasisinden evlat edinme: Evlat edinecek kişi veya eşler, oturdukları yerde bulunan aile mahkemesine başvurarak evlat edinme konusunda karar verilmesini talep ederler. Mahkeme çocuğun öz ailesi veya vasisinin rızasını sorar ve diğer işlemler de yerine getirilmek suretiyle bu konuda karar verir.

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne başvuru yapılması: Evlat edinmek isteyen kişi veya eşler, buldukları ildeki Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne başvuru yaparak evlat edinme talebinde bulunurlar. Evlat edinmek isteyenler Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından sıraya alınır. Gerekli araştırma ve incelemeler sonrasında, sırası gelen aileye çocuk gösterilir. Evlat edinecek kişinin onaylaması ve Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün bu konuda olumlu görüşe sahip olması hâlinde gerekli kararın verilmesi için mahkeme süreci başlar.

Evlat Edinme Kararı

Hangi yolla olursa olsun, evlatlık ilişkisinin kurulması için mahkeme kararı gereklidir. Evlatlık konusunda karar vermeye yetkili mahkeme, evlat edinecek kişi veya eşlerin oturdukları yerde bulunan aile mahkemesidir.

Aile mahkemesi,

- her türlü durum ve koşulun kapsamlı biçimde araştırılmasından,
- evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve
- gerektiğinde uzmanlardan görüş alınmasından sonra karar verir.

Mahkemece yapılacak bu araştırma ve incelemelerde özellikle evlat edinen ile edinilenin kişiliği ve sağlığı, karşılıklı ilişkileri, ekonomik durumları, evlat edinenin eğitime yeteneği gibi konular dikkate alınır.

Evlat edinme talebi mahkemece kabul edildiğinde evlatlığın nüfus kaydı kapatılarak kendisini evlat edinenin kütüğüne kaydı yapılır. Eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydındaki anne baba bölümüne,

Evlatlığın kendisine kötü davranılması hâlinde başvurabileceği yerler ve iletişim bilgileri hakkında bk. Soy Bağı bölümü.

Evlat edinme ile ilgili kayıtlar, belgeler ve bilgiler mahkeme kararı olmadıkça veya evlatlık istemedikçe açıklanamaz.

kendisini evlat edinen eşlerin isimleri yazılır.

Evlat Edinmenin Hükümleri

Evlat edinme kararı ile birlikte evlatlık, evlat edinenin mirasçısı olur. Bunun yanında çocuğun ana ve babasına ait olan tüm haklar ve yükümlülükler, evlat edinene geçer.

Evlatlık küçük ise kendisini evlat edinenin soyadını alır. Evlat edinilen, ergin bir kişi ise evlat edinenin soyadını alması kendi isteğine bağlıdır.

Evlat edinen, küçük yaştaki evlatlığının ismini dilerse değiştirebilir.

Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması

Evlatlık işleminin iptalini cumhuriyet savcısı, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü veya evlatlık edinilen çocuğun öz annesi talep edebilir. Bu talep aile mahkemesine yapılır.

Esasa ilişkin eksiklikler nedeniyle evlatlık işleminin sakat olması durumunda evlatlık ilişkisinin kaldırılması kararı verilebilir. Ayrıca rızası alınması gereken kişilerin kanuni bir neden olmamasına rağmen rızası alınmadan evlatlık kararı verilmesi de bu kararın iptaline neden olabilir. Ancak her türlü durumda evlat edinilen çocuğun çıkarlarının zedelenmeyecek olması dikkate alınır.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını gerektiren sebebin öğrenilmesinden itibaren bir yıl ve evlatlık ilişkisinin kurulmasından itibaren beş yıl geçtikten sonra evlatlık ilişkisinin kaldırılması artık talep edilemez.

Koruyucu Aile

Evlatlık kurumu yanında bakıma muhtaç çocuklar ile bu konuda katkı sağlamak isteyen yetişkinlerin buluşma noktalarından biri de koruyucu aile kurumudur. Bu sistem soy bağı, miras ve benzeri hukuki sonuçların doğmasına imkân vermemektedir.

Öz ailesi bulunan, ancak öz ailesi tarafından bir süre için bakılmayan, çeşitli nedenlerle evlat edinilme koşullarını tümüyle yitirmiş çocuklar, koruyucu aile edinebilirler.

Koruyucu aile olabilmek için aranan şartlar ise şunlardır:

- Türkiye Cumhuriyeti uyruklu olmak
- Türkiyede sürekli ikamet ediyor olmak
- En az ilkokul mezunu olmak
- 25–65 yaş aralığında bulunmak
- Düzenli gelire sahip olmak

Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, koruyucu aile olmak isteyen kişilerin başvurularını almakta, bu konuda gerekli araştırma, izleme ve değerlendirme sürecini gerçekleştirmekte ve koruyucu aile ile çocuğu buluşturmaktadır.

H U K U K

ünite 8

İstenmeyen Son: Boşanma

Evlilik sevgi, şefkat ve duygu temeline dayanan manevi bir birliktelik olmasının yanı sıra hukuki bir beraberliktir. Bu nedenle evlilik birliğinin kurulması kanunlarla düzenlenmiştir. Bunun doğal sonucu olarak evlilik birliğinin sona erdirilmesi de hukuki nitelik taşımakta, eşler ve çocuklar için hukuki sonuçlar doğurmaktadır.

Bu bölümde;

- boşanma davasının türleri,
- genel olarak boşanma sebepleri,
- eşler arasında mal paylaşımı,
- çocukların boşanma sonrası hukuklarının belirlenmesi ve korunması,
- velayet,
- eşlerin çocuklarla şahsi ilişkilerinin düzenlenmesi,
- nafaka,
- maddi ve manevi tazminat konuları ele alınmaktadır.

İstenmeyen Son: Boşanma

Sıcak ve güvenli bir yuvada eşi ve çocuklarıyla birlikte hayat boyu mutlu olmak için başlanan evlilik yürüyüşü, kimi zaman istenirse de boşanma ile sonlanabilmektedir. Evlilik eşler ve çocuklar için mutluluk ve huzur getirmeyip mutsuzluk ve ızdırap kaynağı olmaya başladığında evlilik birliğini devam ettirmek, doğru tercih değildir. Bu durumda evlilik birliğini sonlandırmak eşler ve çocuklar için daha yararlı olacaktır. Evlilik birliğini sonlandırmak boşanma ile mümkündür.

Eşlerin evlilik birliğini sonlandırmak üzere anlaşarak açacakları veya eşlerden birinin kanunda öngörülen nedenlerden birisine dayanarak açacağı dava sonucunda, evlilik birliğinin hâkim kararı ile sona erdirilmesi *boşanma* olarak adlandırılmaktadır.

Boşanma davası, evlilik birliğini sona erdiren yargısal bir süreç olup bu süreçte sadece tarafların boşanmaları değil, varsa çocukların velayeti, hakları, nafaka, tazminat ve benzeri tüm konular da görüşülüp hâkim tarafından karara bağlanmaktadır.

Anlaşmalı Boşanma

Eşlerin boşanma, varsa müşterek çocukların velayeti, nafaka, malların paylaşımı ve benzeri tüm konularda anlaşarak açacakları boşanma davası, anlaşmalı boşanma davası olarak adlandırılır.

Boşanma davasının anlaşmalı boşanma davası olarak görülebilmesi için;

- evlilik en az bir yıl sürmüş olmalı,
- eşler birlikte başvurmalı veya bir eşin açtığı boşanma davası diğer eş tarafından kabul edilmiş olmalı,
- hâkim tarafları bizzat dinleyerek ifadelerini serbestçe açıkladıklarına kanaat getirmeli,
- taraflar boşanmanın mali sonuçları ve varsa müşterek çocukların durumu ile ilgili konularda da anlaşmış olmalıdırlar.

Boşanma davasının anlaşmalı boşanma davası şeklinde görülmesi hâlinde, tarafların evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğuna ilişkin iddialarını kanıtlamaları gerekmemektedir. Boşanma konusunda tarafların özgür iradeleri ile karar vermiş olmaları, boşanmanın mali sonuçları ve çocukların durumu konusunda anlaşmış olmaları yeterlidir.

Anlaşmalı boşanma davasının dışında kalan diğer tüm boşanma davalarında, boşanmayı isteyen ve dava eden tarafın, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına ilişkin göstermiş olduğu nedenleri kanıtlanması gerekir.

Boşanma Nedenleri

Zina

Zina, evli eşlerden birinin, eşinden başka biriyle ilişkide bulunmasıdır. Kişi;

- evliyse,
- eşi dışında, karşı cinsten biriyle cinsel ilişkide bulunmuşsa,
- bu eylemi tecavüz ve benzeri hâllerin dışında kendi isteği ile yapmışsa

hukuken zina mevcut kabul edilir ve boşanma sebebi sayılır.

Zina nedeniyle açılan boşanma davasında, bunu ileri süren tarafın iddiasını kanıtlaması gereklidir. Ancak kanıtlamak için cinsel ilişki anında suçüstü yapılması şart değildir. Aşağıdaki durumlarda, mahkemelerde zinanın varlığı kabul edilmektedir:

- Kadınla erkeğin bir odada bulunup öpüşmeleri
- İlişkiyi gösteren bir fotoğrafın mevcudiyeti
- Erkek ile kadının yalnız başlarına bir evde bulunmaları
- Erkek ile kadının otelde, aynı odada kalmaları
- Çocuk yapma yeteneği olmadığı tıbben saptanmış kocanın karısının hamile kalması

Zina nedeniyle boşanma davası, diğer eşin zinayı öğrenmesinden itibaren altı ay ve her durumda zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmeden açılmalıdır.

Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış

Hayata kast, kişinin eşine tabanca ile ateş etmesi fakat isabet ettirememesi, eşinin tabağına çok güçlü zehir koyması fakat eşinin yemeği yememesi gibi ölümlü sonuçlanmayan, ancak eşini öldürme kastıyla hareket ettiği eylemlerdir.

Pek fena muamele, eşe eziyet veren, acı çektiren, bedenî ve ruhsal sağlığını bozan davranışlardır. Eşi dövme, bir odaya kapatma, aç bırakma, işkence etme gibi eylemler pek fena muamele niteliğindedir.

Onur, insanın kendi değerine olan saygısı, haysiyet, şeref anlamlarına gelir. Eşler birbirlerinin onurlu yaşam sürme hakkına saygı göstermek ve bu hakkın ihlali niteliğindeki davranışlardan kaçınmak zorundadırlar. Hakaret etmek, hor görmek, aşağı ve alçak addetmek gibi eylemler *onur kırıcı davranıştır*. Onur kırıcı davranış nedeniyle boşanma davası açılabilmesi için, bu davranışın ağır nitelikte olması gerekir.

Hayata kast, pek fena muamele veya onur kırıcı davranış nedeniyle boşanma davası, boşanmaya sebep olabilecek durumun öğrenilmesinden itibaren altı ay ve her durumda bu sebebin doğumundan itibaren beş yıl içinde açılmalıdır.

bk. Aile İçi Şiddet bölümü.

Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme

Eşlerden biri küçük düşürücü bir suç işler veya haysiyetsiz bir hayat sürerse ve bu nedenle onunla birlikte yaşamayı diğer eşten beklenemezse boşanma davası açılabilir. Hırsızlık, rüşvet, inancı kötüye kullanma, zimmet, sahtecilik dolandırıcılık gibi suçlar yüz kı-zartıcı suç niteliğindedir. Bu suçlardan birini işlemiş olan kişi hakkında eşi boşanma davası açabilir. Yine toplumun ahlak, şeref, namus, haysiyet kuralları ile uyumsuz şekilde yaşamak da diğer eşe boşanma davası açma hakkı vermektedir. Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme nedeniyle açılacak boşanma davalarında süre sınırı yoktur, dava her zaman açılabilir.

Terk

Eşlerden biri;

- evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemek amacıyla veya
- haklı bir sebep olmaksızın

ortak konuta dönmediği takdirde diğer eş terk nedeniyle boşanma davası açabilir. Ancak dava açılmadan önce, davayı açacak olan eş mahkemeye başvurmalı ve hâkimden eşine ortak konuta dönmesi için ihtarda bulunmasını talep etmelidir.

Terk nedeniyle boşanma davası açılabilmesi için;

- terk süresinin altı ay sürmüş olması,
- hâlen devam ediyor olması,
- hâkim tarafından gönderilen ihtarın üzerinden iki ay geçmesine rağmen eşin hâlâ ortak konuta dönmemiş olması gereklidir.

Akıl Hastalığı

Eşlerden birinin akıl hastalığına yakalanması, bu hastalığın geçmesinin mümkün olmadığına resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi ve eşin akıl hastalığının diğer eş için ortak hayatı çekilmez hâle getirmesi durumunda boşanma davası açılabilir.

Evlilik Birliğinin Sarsılması

Yukarıda sayılan hâllerin dışında kalan, ancak ortak hayatın sürmesi mümkün olmayacak derecede evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olduğu durumlarda da tarafların boşanma davası açma hakları vardır. Ağır nitelikte olmayan onur kırıcı davranış, çocuklara kötü davranmak, başkasının yanında kavga etmek, eşine kötü söz söylemek ve benzeri davranışlar nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması hâlinde, hâkim tarafların boşanmasına karar verebilir.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması nedeniyle boşanma davası açacak eşin, daha az kusurlu veya kusursuz olması gereklidir.

Boşanma nedenlerinden herhangi birine dayanılarak açılan boşanma davası reddedilmiş, bu kararın kesinleşmesinin üzerinden üç yıl geçmiş ve eşler hâlâ ortak hayatı yeniden kurmamışlarsa evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kabul edilir. Bu durumda eşlerden birinin talebi ile hâkim tarafından boşanmaya karar verilir.

Boşanma Davası Nerede Açılır?

Boşanma davalarında yetkili mahkeme, eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önceki altı aydan beri birlikte oturdukları yerde bulunan aile mahkemeleridir.

Boşanma sebeplerinden birinin varlığı hâlinde eşlerden biri boşanma davası açabileceği gibi boşanma olmaksızın ayrılık kararı verilmesi için de dava açabilir. Ayrılık kararı bir yıldan üç yıla kadar bir süre için verilebilir. Sürenin bitiminde eşler ortak hayatı yeniden kuramamışlarsa boşanma davası açabilirler.

Tarafların Barışması

Boşanma davasının açıldığı aile mahkemeleri bünyesinde birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı görev yapmaktadır. Aile mahkemesi hâkimi önüne gelen davalarda, uzmanlardan da yardım alarak eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit edip bunların barış yoluyla çözümlenmesini teşvik eder.

bk. Evliliğe Bağlı
Mali Konular
bölümü.

Mal Rejiminin Tasfiyesi

Boşanma kararının ilk sonucu tarafların nüfus kayıtlarına boşandıkları ibaresinin yazılması ve bu suretle boşanan eşler arasındaki hısımlığın ortadan kalkmasıdır.

Boşanmakla eşler birbirlerine mirasçı olma durumunu kaybederler.

Boşanmanın bir diğer önemli sonucu da evlilik birliğinin süresi boyunca tarafların edindikleri mal varlığının tasfiye edilmesidir. Boşanma esnasında hâkim tarafından eşlerin mal varlıklarına ilişkin düzenleyici karar verilir. Eşler arasında var olan mal rejimine göre, tarafların malları üzerinde karar verilerek tasfiye gerçekleştirilir.

Çocuklar Ne Olacak?

Boşanma davalarının ihtilafli şekilde sürmesi ve uzaması genellikle tarafların müşterek çocukların durumu konusunda anlaşamamalarından kaynaklanır. Çoğu zaman çocuklar, diğer eşe üzüntü vermek, boşanmayı zorlaştırmak ve benzeri amaçlarla kullanılmaktadır.

Boşanma davasına bakan hâkim çocuğun hangi eş yanında daha sağlıklı gelişebileceği konusunda bir değerlendirme yaparak çocuğun velayeti konusunda karar verir. Velayet kendisine verilmeyen eş ile müşterek çocuklar arasında kişisel ilişkinin nasıl olacağı yine hâkim tarafından kararlaştırılır. Hâkim eş ile çocukların ne sıklıkla, hangi koşullarda görüşebilecekleri konusunu, çocuğun sağlık, eğitim ve ahlaki gelişimi bakımından yararını gözeterek tayin eder. Yine velayet kendisine verilmeyen eşin, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine yapacağı

maddi katkının miktarı da hâkim tarafından eşin mali gücü dikkate alınarak kararlaştırılır.

Velayet ve çocuk için ödenen nafakaya ilişkin hâkim tarafından verilen kararların değiştirilmesi her zaman için mümkündür. Ana veya babanın bir başkasıyla evlenmesi, başka bir şehre taşınması, ölmesi, nafaka ödeyen eşin gelirinin artması, ödenen nafaka miktarının düşük kalması ve benzeri yeni durumlar söz konusu olduğunda hâkim kendiliğinden veya eşlerden birinin talebi üzerine, yeni düzenlemeleri karar altına alabilir, velayeti diğer eşe verebilir.

Boşanmanın çocuklar üzerindeki psikolojik etkileri hakkında bilgi için bk. AEP Aile Yaşam Becerileri kitabı, Bir Kriz Durumu Olarak Boşanma Ol-
gusu bölümü.

Yoksulluk Nafakası

Evlilik, evli olmadan önceki yaşam biçimini değiştirdiği gibi boşanma da evlilik dönemindeki yaşamın değişmesi, yeni bir yaşam biçiminin yapılandırılması anlamına gelir. Örneğin evli iken çalışma zorunluluğu bulunmayan veya evlilik nedeniyle meslek edinmemiş ve ev hanımı olarak evlilik birliğinin devamına katkı sağlamış eşin, boşanma ile yaşamını nasıl sürdüreceği, çözümlenmesi gereken bir durumdur.

Boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek eş, diğer eşten, mali gücü oranında süresiz olarak nafaka ödemesini talep edebilir. Hâkim, eşlerin ekonomik ve sosyal durumlarını araştırıp eşlerin mali güçlerini tespit ettirir. Boşanma ile yoksulluk içine düşecek eş için diğer tarafın tespit edilen mali gücü oranında yoksulluk nafakası ödemesine karar verir. Ancak nafaka talep edecek eşin, boşanmada diğer eşten daha fazla kusurlu olmaması gereklidir.

Nafaka:

Ne Kadar? Ne Zamana Kadar?

Yoksulluk nafakası temelde süresiz olarak ödenir. Ancak nafaka alan eşin mali olanaklarının ve gelirinin artması durumunda nafaka ödeyen eş nafakanın kaldırılmasını talep edebilir. Ayrıca taraflardan birinin ölmesi veya nafaka alan tarafın evlenmesi durumunda nafaka kendiliğinden kalkar.

Nafaka alan eşin evlenmeden başka biriyle evliymiş gibi yaşaması veya haysiyetsiz bir hayat sürmesi hâllerinde de nafaka mahkeme kararı ile kaldırılır.

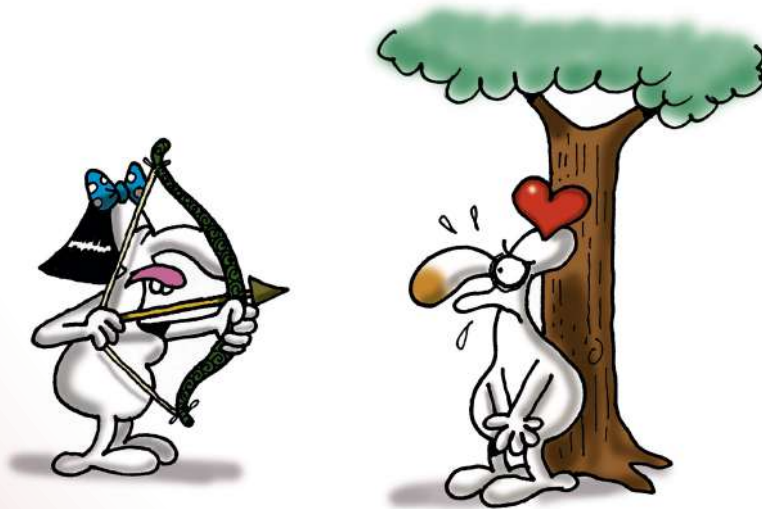
Müşterek çocuk için eşin ödeyeceği iştirak nafakası, kural olarak çocuk ergin oluncaya yani 18 yaşını dolduruncaya kadar ödenir. Fakat çocuk ergin olmasına rağmen eğitime devam ediyorsa nafaka yükümlülüğü eğitim sona erinceye kadar devam edebilir.

Gerek diğer eş için ödenen yoksulluk nafakası ve gerekse müşterek çocuklar için ödenen iştirak nafakasının miktarları; nafaka ödeyen eşin gelirinin artması, ödenen nafaka miktarının çok düşük kalması ve benzeri nedenlerle, mahkemeye başvurmak suretiyle arttırılabilir.

Aynı şekilde nafaka ödeyen eşin mali gücünün zayıflaması hâlinde nafaka miktarının azaltılması veya tamamen kaldırılması da söz konusu olabilir.

Tazminat

Boşanma davasında taraflar birbirlerinden maddi ve manevi tazminat talep edebilirler. Boşanma ile eşlerden birinin hâlen var olan ve olması muhtemel maddi çıkarları zedelenmiş ise bu eşin diğer eşten maddi tazminat talep etmesi mümkündür. Maddi tazminat talep eden eşin kusursuz veya diğer eşten daha az kusurlu olması gereklidir. Yine boşanmaya neden olan olaylar nedeniyle kişilik hakları saldırıya uğrayan ve bu nedenle manevi acı çeken eş, diğer eşten manevi tazminat talep edebilir. Bunun için diğer eşin, manevi tazminatı gerektiren olayların meydana gelmesinde kusurlu olması gereklidir.

E T K İ N L İ K L E R

Mini Test

1. Boşanma davasının anlaşmalı boşanma davası olarak görülebilmesi için en az ne kadar evli kalınması gerekir?
a) 6 ay b) 1 yıl c) Herhangi bir süresi yoktur.
2. Boşanma davalarında yetkili mahkeme hangisidir?
a) Aile Mahkemeleri b) Sulh Hukuk Mahkemeleri c) Çocuk Mahkemeleri
3. Terk nedeniyle boşanma davası açılabilmesi için terk süresinin ne kadar sürmesi gerekmektedir?
a) 6 ay b) Herhangi bir süresi yoktur. c) 8 ay
4. Terk durumunda, eşin ortak konuta dönmesi için hâkim tarafından gönderilen ihtarın üzerinden ne kadar süre geçmesi gereklidir?
a) 2 ay b) 1 ay c) 6 ay

Boşanma Nedenleri

Aşağıda bazı boşanma nedenleri verilmiştir. Bu nedenlere siz neler ekleyebilirsiniz?

- Kişinin eşine eziyet vermesi, acı çektirmesi
- Kişinin eşinin hayatına kast etmesi
- Eşlerin birbirlerine onur kırıcı söz ve davranışlarda bulunması
- Eşlerden birinin suç işlemesi
- Haysiyetsiz hayat sürme
- Eşlerden birinin terk etmesi

Anlaşmalı Boşanma

Anlaşmalı boşanabilmek için hangi şartlar gereklidir? Yazın.

1

2

3

Neden Ama Neden?

Günümüzde geçmiş yıllara oranla evlilik süresinin kısaldığı ve boşanma sayısının arttığı gözlenmektedir. Sizce bunun nedenleri nelerdir? Bunun üzerine bir süre düşünün ve notlar alın. Daha sonra görüşlerinizi diğer katılımcılarla tartışın.

Düşüncelerim

Tartışma sonunda grupça
vardığımız ortak kanaat

DAHA FAZLA BİLGİ İÇİN...

Başka Ne Okuyabilirim, Hangi Eğitimlere Katılabilirim?

Bu kitaptan faydalandıysanız ve bu konuda daha fazla bilgiye ulaşmak istiyorsanız *Kaynakça* bölümündeki eserleri de inceleyebilirsiniz. Ayrıca AEP (Aile Eğitim Programı)'in diğer kitaplarını da okuyabilirsiniz ve bu kitapların içeriklerinin daha kapsamlı bir şekilde ele alındığı AEP eğitimlerine katılabilirsiniz.

- Hukuk Okuryazarlığı
- İş Hayatı ve Hukuk
- Kişi Hakları
- Özel Gereksinim Grupları
- Hayatın İlk Çeyreği (0-18 Yaş Gelişimi)
- Aile Yaşam Becerileri
- Evlilik ve Aile Hayatı

Hangi Kuruma Başvurabilirim, Kimlere Danışabilirim?

Aşağıda isimleri listelenen kurumlar bu kitabın konusuyla ilgili alanlarda faaliyet göstermektedir. Yardım almak istediğinizde bu kurumlarla bağlantıya geçip yetkililere danışabilirsiniz:

- İl veya bölge barosu
- Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri
- Emniyet Müdürlükleri
- Hukuk ve insan hakları odaklı çalışan sivil toplum kuruluşları
- İl ve ilçe İnsan Hakları Kurulları

Kitaplar ve AEP Hakkındaki Sorularınız İçin...

www.aile.gov.tr

Kaynakça

Bu ders kitabı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen Aile Eğitim Programı (AEP) çerçevesinde aile bireylerine yönelik eğitimlerde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Bir “ders kitabı” oluşu sebebiyle okuma ve yararlanma kolaylığı göz önünde bulundurulmuş, öz ve sade bir ders kitabı oluşturulmasına çaba gösterilmiş, amaçtan uzaklaştırıcı niteliklerden uzak durulmaya çalışılmıştır. Hazırlayanların sundukları bilgi, görüş ve yaklaşımlar, gerek kendi yetişmeleri ve eğitimleri sürecinde yararlandıkları kişi ve eserlere, gerekse kitabın hazırlanmasında başvurulan aşağıdaki kaynaklara dayanmaktadır. Bu sebeple hazırlayanlar bu kitaba dolaylı katkıları bulunan kişi ve kaynakların her birine teşekkür ederler.

- Acabey, M. B. (1998). *Evlilik birliğinde yasal mal rejimi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Akıntürk, T. (2006). *Aile hukuku*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akıntürk, T. (2008). *Türk medeni hukuku, aile hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Aycın, H. (2008). *Kırk hadis kırk çizgi* (İkinci baskı). İstanbul: EDAM.
- Aycın, H. (2008). *Kulbar* (İkinci baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aycın, H. (2009). *Zılal*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Balkaya, T. (2005). *Nişanlılık hukuku ve nişanlılıktaki tazminat davaları*. <http://www.balkaya.av.tr/files/NHNTD.pdf> adresinden 29 Temmuz 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Büyükkay, Y. (2006). *Yeni Türk Medeni Kanunu'nun 194. maddesinde yer alan aile konutuna ilişkin sınırlamanın hukuki niteliği*. <http://www.e-akademi.org/makaleler/ybuyukay-8.htm> adresinden 16 Temmuz 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Darende, Y. (2005). *Yeni MK'da terk sebebiyle boşanma*. http://www.turkhukuksitesi.com/makale_178.htm adresinden 19 Temmuz 2010 tarihinde edinilmiştir.
- Dinç, H. (2004). *Uygulamada aile hukuku ve çocuk haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Dural, M., Ögüz, T. ve Gümüş, M. A. (2008). *Aile hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Franklin, B. (1993). *Çocuk hakları*. (Çev: A. Türker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gümüş, M. A. (2007). *Türk Medeni Kanununun getirdiği yeni şerhler*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Işık, M. (2005). *Yeni Türk Medeni Kanun hükümlerine göre evlat edinme*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- İnal, N. (2001). *Örnek dilekçe ve kararlarla: Açıklamalı nüfus, babalık, evlat edinme, yabancı kararların tenfizi, velayet, vesayet davaları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- İnal, N. (2004). *Örnek dilekçe ve kararlarla: Açıklamalı aile mahkemeleri davaları*. Ankara: Sözkesen Matbaacılık.
- Nuhoğlu, A. (2009). *Aile düzenine karşı suçlar*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Otacı, C. (2000). *Genel adap ve aile düzenine karşı işlenen suçlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Oy, O. (2008). *Boşanmanın hukuki neticeleri*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Parlar, S., Kırdök, M., Yazgan, A. T. ve diğerleri. (1998). *Çocuk hakları*. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Serozan, R. (2008). *Medeni hukuk* (2. baskı). İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Yazım kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Yılmaz, O. (2007). *Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış nedeniyle boşanma*. <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=14705> adresinden 20 Temmuz 2010 tarihinde edinilmiştir.
- . (2010). *eHukuk portal*. <http://www.ehukuk.net> adresinden 16 Temmuz 2010 tarihinde edinilmiştir.
- . (t.y.). *Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü aile içi şiddetle mücadele el kitabı*. http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/siddet_handbook.pdf adresinden 20 Temmuz 2010 tarihinde edinilmiştir.

Teşekkür ve İzinler

Bu ders kitabı ile içeriğindeki bilgiler, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü adına EDAM tarafından, titiz ve büyük bir çaba gösterilerek hazırlanmıştır ve belirli bir konunun veya konuların çok geniş kapsamlı bir şekilde ele alınmasından ziyade genel çerçevede bilgi vermek amacını taşımaktadır. Buna uygun şekilde, bu materyallerdeki bilgilerin amacı, profesyonel ve akademik bağlamda tavsiye veya hizmet sunmak değildir. Materyallerin ve içeriğindeki bilgilerin kullanılması sonucunda ortaya çıkabilecek her türlü risk okuyana ve kullanana aittir. Bu kullanımdan kaynaklanan her türlü zarara dair risk ve sorumluluk tamamen okuyan ve yararlanan tarafından üstlenilmektedir. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve EDAM, söz konusu kullanımdan dolayı (ihmkârlık kaynaklı olanlar da dâhil olmak üzere) sözleşmeyle ilgili bir dava, kanunlar veya haksız fiilden doğan her türlü özel, dolaylı veya arızı zararlardan ve cezai tazminattan dolayı sorumlu tutulamaz.

Eserin hazırlanması sırasında fotoğraf ve çizimlerinin kullanımına izin veren aşağıdaki kişi ve kurumlara teşekkür ederiz.

fotolia.com.tr: 8 Pavel Losevsky, 11 Ghen, 13 NLshop, 18 www.cemecevit.com, 21 Artistan, 26 vıpey, 27 Andrey Armyagov, 28 Scott Maxwell, 30 ottoflick, 31 Tomasz Trojanowski, 32 Joanna Zielinska, 33 CerebralAperture, 34 olly, 35 Antalia, 37 pixelcarpenter, 38 paul prescott, 40 Antalia, 44 pavel siamionov, 45 Bernad, 46 pojoslaw, 48 armaggesin, 50 Photosani, 51 .shock, 56 pressmaster, 64 spohle, 65 Yuri Arcurs, 66 Stelios Filippou, 68 Timothy Stone, 71 Pavel Losevsky, 74 Artistan, 75 Artistan, 77 Artistan, 79 Artistan, 80 Christophe Fouquin, 82 Artistan, 83 Mincemeat, 84 Phase4Photography, 85 Nikolai Sorokin

Getty Images: 60 Robert Van Der Hilst, 61 Tara Moore, 63 Thomas Jackson

Halit Ömer Camcı: 48, 80

Hasan Aycın: 6, 18, 24, 32, 42, 50, 60, 68, 76

Bilgi için: ▶ www.aile.gov.tr

▶ www.aep.gov.tr

Mehmet Bülent Deniz

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezuniyetinin (1986) ardından serbest avukat olarak çalışmaya başladı. Hukukçu kimliği ile çeşitli sivil toplum kuruluşlarında çalışmalar yürüttü. *Tüketiciler Birliği*'nin kurucu başkanlığını yaptı. Hasta ve Hasta Yakını Hakları Derneği, Hukukçular Derneği, Mazlumder gibi kurumlarda yönetici ve aktivist olarak bulundu. Sivil toplum, hasta hakları, sivil itaatsizlik, tüketici hakları ilgilendiği alanlardır. Halen Tüketiciler Birliği Federasyonu Genel Başkanı olup serbest avukatlık yapmaktadır.